

Votaziun federala dal 1. d'avrigl 1990

Explicaziuns dal Cussegl federal

Objects da la votaziun

Iniziativa stop al betun

L'iniziativa dal pievel «Stop al betun – per ina limitaziun da la construcziun da vias» pretenda da limitar la rait da vias da la Svizra sin l'extensiun cuntanschida ils 30 d'avrigl 1986. Novas vias dastgan vegnir construidas be lur, sche vias existentas vegnan dismessas. Cussegl federal e parlament tegnan quest'iniziativa per ina schliaziun extrema e la refusan per quest motiv.

Text da la votaziun pag. 2
Explicaziuns pag. 3-7

Iniziativas «Traifegl»

Las trais iniziativas dal pievel «per ina cuntrada senz'autostrada tranter Murten ed Yverdon», «per in district da Knonau senz'autostrada» e «per ina cuntrada a l'Aara tranter Biel e Soloturn/Zuchwil senz'autostrada» pretendan da desister da trais tragets da vias naziunalas gia concludids. Cussegl federal e parlament refusan las iniziativas, perquai ch'ellas chaschunan largias en la rait d'autostradas.

Text da la votaziun pag. 8
Explicaziuns pag. 9-19

Conclus davart la viticultura

Il conclus davart la viticultura stabilescha prescripziuns da qualitat pli rigurusas ed ina reglamentaziun pli flexibla da l'import. Cunter quest conclus federal èsi vegni preni il referendum.

Text da la votaziun pag. 26-35
Explicaziuns pag. 21-25

Organisaziun giudiziala federala

La revisiun da la lescha federala davart l'organisaziun giudiziala a l'intent da distgargiar il tribunal federal. Cunter questa revisiun èsi vegni preni il referendum.

Text da la votaziun pag. 42-79
Explicaziuns pag. 37-41

Emprim project

Iniziativa «Stop al betun – per ina limitaziun da la construcziun da vias!»

Text da votaziun

Conclus federal

davart l'iniziativa «Stop al betun – per ina limitaziun da la construcziun da vias!»

dals 15 da december 1989

Art. 1

¹L'iniziativa dal pievel «Stop al betun – per ina limitaziun da la construcziun da vias!» dals 25 da favrer 1986 vegn suttamessa a la votaziun dal pievel e dals chantuns.

²L'iniziativa sa cloma:

La constituiziun federala vegn midada sco suonda:

Art. 36^{quater} (nov)

¹La dimensiun da la rait da vias da la Svizra ch'è accessibla generalmain e publicamain per il traffic motorisà sin las vias, na dastga betg surpassar concernent la surfatscha asfaltada la dimensiun constatada ils 30 d'avrigl 1986.

²Novas vias ed amplificaziuns da vias dastgan be vegnir construidas, sche egual grondas surfatschas da la rait da vias existentas ed accessiblas generalmain e publicamain per il traffic motorisà sin las vias vegnan messas a disposiziun per auters intents en la medema regiun.

³ Ils chantuns pon dar ina permissiun excepziunala en ils cas suandants:

a. per cas ch'igl exista relaziuns nunsupportablas en ina regiun pauc populada en consequenza d'in access nunsuffizient e sch'in' altra schliaziun n'è betg pussaivla;

b. per cas che adattaziuns a la rait da vias ston vegnir fatgas en consequenza d'ina desistida d'in project da via u d'autostrada.

⁴Resalvadas restan las normas dals chantuns e da las vischnancas davart la participaziun dals votants tar decisiuns concernent la construcziun da vias.

Art. 2

L'assemblea federala recumonda al pievel ed als chantuns da refusar l'iniziativa.

Situaziun da partenza

Ina societad moderna, cun ses basegns exprimids da communicaziun e da transport, na po betg subsister senza vias. Las vias collian ils umans, las citads e las fieras. Ellas dattan access als vitgs ed a las regiuns.

La construcziun ed il mantegniment da las vias è en noss pajais ina incumbensa da las vischnancas, dals chantuns e da la confederaziun. La confederaziun è responsabla per las vias naziunalas. Las vischnancas ed ils chantuns èn cumpetents per las autras vias. Igl è inditgà che quels decidan sez davart lur vias, pertge ch'els conuschan il meglia il basegn da lur populaziun.

Per las vias naziunalas èsi dentant impurtant ch'ils interess generalis vegnian considerads en emprima lingua. Ina prova per dar al pievel il dretg da cogestiu concernent la construcziun da vias naziunalas n'è betg reussida l'onn 1978, avend il pievel refusà l'iniziativa «Democrazia tar la construcziun da vias naziunalas».

L'iniziativa dal pievel «Stop al betun – per ina limitaziun da la construcziun da vias» è vegnida inoltrada l'onn 1986 cun 111 277 sutscriziuns. Ella pretenda ina limitaziun da la surfatscha da las vias sin il stadi dals 30 d'avrigl 1986. Novas vias dastgan vegnir construidas be là, nua che a medem temp vias existentas vegnan privadas dal traffic. Excepziuns duain vegnir permesas be en regiuns populadas flaivlamain e dottadas cun vias nauschas u sche la rait da vias stuess vegnir adattada, perquai ch'in toc via u autostrada è vegnì dismiss.

Cussegl federal e parlament refusan l'iniziativa. Ella è praticamain nunrealisabla ed impedescha schizunt pauc impurtantas adattaziuns da vias al basegn dal traffic da noss dis ed al svilup dal futur.

Arguments dal comité d'iniziativa

Il comité d'iniziativa motivescha sia iniziativa sco suonda:

«Nossa iniziativa pretenda ina limitaziun da la surfatscha da las vias che stat a disposiziun generalmain e publicamain al traffic motorisà. Sco di da tagl per questa limitaziun vala ils 30 d'avrigl 1986. Vias ch'èn vegnidas construidas suenter questa data na ston betg vegnir dismissas. I na dat er betg in scumond da construcziun per futuras construcziuns da vias. L'iniziativa pretenda be ina plafonaziun da la surfatscha. Sche quest plafond vegn surpassà sto ina surfatscha da la medema grondezza da la rait da vias existentas da la medema regiun vegnir privada dal traffic general (p. ex. cun crear zonas libras dad autos, vias d'abitar, midada u puspè far verd parcadis publics u vias).

L'iniziativa correspunda a las pretensiuns ecologicas

L'aria che nus respirain è nuschaivla per umans, animals e plantas. Malgrà quai fatg s'augmenta il traffic privat di per di. Ils scienziats fan attent sin las consequenzas per il clima tras l'augment dal CO₂ en l'atmosfera, che na po betg vegnir impedì cun mesiras tecnicas (per ex. catalisaturs). La betonisaziun da la cuntrada smanatscha la diversidad da las spezias e l'aua sutterrana. Cun noss'iniziativa dal pievel proponin nus ina schliaziun che na sa basa betg sin scumonds, mabain che vul metter auters accents concernent l'attractividad dals divers stabiliments da traffic.

L'iniziativa porta respargns da milliardas

Tenor il cussegl federal spargnass la confederaziun 10-12 milliardas francs be cun desister da finir la rait da las vias naziunalas. Cun desister d'ulteriuras construcziuns da vias chantunalas e communalas pudess ins spargnar in import che surpassass il sura numnà per pliras giadas. Igl è pli prudent da na construir l'entira rait da vias, che da pli tard prender mesiras per moderar e reducir il traffic sin las vias.

L'iniziativa è ina schliaziun gista, flexibla e levamain da realisar

– *L'iniziativa n'ha betg per consequenza in dictat federal. La planisaziun e la construcziun da las vias restan en la cumpetenzza dals chantuns, da las vischnancas e dals votants. En il limit dal plafond da las surfatschas fixadas resta la libertad da decisiun garantida.*

– *L'eruida da la surfatscha da las vias existentas per in di da tagl è realisabla senza gronds custs e grondas lavurs; en tscherts chantuns è quai gia vegni fatg senza difficultads.*

– *La surfatscha da las vias construidas dapi il 1986 è fitg pitschna e po vegnir cumpensada levamain.»*

Posiziun dal cussegl federal

Il cussegl federal refusa l'iniziativa spezialmain per ils suandants motivs:

Novas vias èn er ina necessitad per l'avegnir

Vias na vegnan betg erigidas per amur dad ellas sezzas, ellas adempleschan funcziuns impurtantas. Ellas ston er pudair vegnir construidas en l'avegnir per dar access a regiuns e per distgargiar ils vitgs dal transit. Novs abitadis basegnan er novs access tras novas vias.

L'iniziativa scumonda praticamain da construir novas vias

L'iniziativa pretenda che vias existentas stoppian vegnir privadas dal traffic per pudair construir novas vias. La construcziun da talas è uschia praticamain nunpussaivla. En lieus pli gronds èsi segiramain pussaivel da midar vias veglias en zonas per pedunzs ed en vias da velos, sco quai è gia succedi en tscherts lieus. Quai n'è dentant betg realisabel dapertut. L'iniziativa impedescha per exempel er sviaments da vitgs ch'augmentan la segirezza e la qualidad da viver da la populaziun. Vias veglias tras ils vitgs na pon betg simpelmain vegnir dismessas u bloccadas: il traffic entaifer il vitg sto er esser pussaivel vinavant.

Immobilitad empè da flexibilitad

Dapi il 1980 s'augmenta il traffic sin las vias annualmain per trais per-tschient. En blers lieus existan gia problems che pon vegnir schliads be cun novs projects e novas adattaziuns. Er en l'avegnir vegn quai ad esser il medem. La confederaziun, ils chantuns e las vischnancas ston esser el cas da schliar quests problems a moda flexibla. Nagin vul projects exagerads u vias en reserva. L'iniziativa limitescha dentant memia rigurusamain las pussaivladads da schliar quests problems.

L'iniziativa na gida betg l'ambient

Il traffic engrevegia l'uman e l'ambient. Novas vias pon dentant reducir questas immissiuns. Largias e mancanzas en la rait da las vias ed autostras-das chaschunan dentant in traffic retegni u che cursescha be plaun; quai munta dapli svapurs, canera e traffic en regiuns abitadas. La confederaziun ha ultra da quai gia preni numerusas mesiras che promovon il traffic public, che megliereschan la qualidad da l'aria e reduceschan las immissiuns da canera.

Tge daventa cun l'autostrada per lung dal Lag Rivaun?

Per vias construidas s'enter ils 30 d'avrigl 1986 stuessan tenor l'iniziativa autras vias da la medema dimensiun vegnir dismessas. Nua che quai n'è betg pussaivel, stuess la nova via puspè vegnir disfatga.

Cun l'avertura dal traject Weesen–Flums da 22,5 km il november 1987 èsi stà finì cun las retegnidas dal traffic sin quest traject. La sanaziun da quella stretga ha custà 910 milliuns francs. En questa regiun datti struschamain 22,5 km vias da las qualas ins pudess desister. La via veglia chantunala serva per colliar ils vitgs e per il traffic maschadà; l'ulteriura rait da vias serva a questa regiun muntagnarda. Quellas vias na pon pia betg vegnir dismessas.

Per cas che l'iniziativa vegniss acceptada, stuess ins er prender en consideraziun da disfar l'autostrada al Lag Rivaun!

Numerusas vias èn messas en dumonda

L'iniziativa metta vias existentas en dumonda ed impedescha la construcziun da vias planisadas. Per tuttas vias construidas e planisadas s'enter ils 30.4.1986 stuess ins chattar in remplazzament. Sche quai n'è betg pussaivel, resta be la disfatga u la renunzia. Pertutgads fissan per exempel ils suandants trajects:

Vias naziunalas

– Construidas dapi ils 30.4.1986 (88,8 km):

N1 (autostrada tras Son Gagl), N2 (Giustizia–Gorduno), N3 (Lag Rivaun), N8 (Lag da Brienz), N9 (Riddes–Sion) e.u.v.

– Momentan en construcziun (101,5 km):

N1 (sviament da Geneva ed Avenches), N3 (Bözberg), N4 (autostrada tras Schaffusa), N5 (sviament da Neuchâtel), N7 (Frauenfeld–Tägermoss), N9 (Sion ost–Sion vest), N16 (Courgenay–Glovelier), e.u.v.

– Planisadas (285,2 km):

N1 (sviament da Murten, Avenches–Yverdon), N4 (Winterthur–Henggart, Brunau–Uetliberg–Filderen–Knonau), N5 (Zuchwil–Biel, sviament Biel, Areuse–Yverdon), N8 (Brienzwiler–Stansstad), N9 (Sion–Brig), N16 (cunfin naziunal–Courgenay, Glovelier–La Heutte), e.u.v.

Vias chantunalas

Neuchâtel–La Chaux-de-Fonds (Vue-des-Alpes), amplificaziun da la via dal Simmental, sviament Grellingen, Stabio–Gaggiolo, sviament Sion, Visp e Brig e.u.v.

Vias communalas e d'access

Per ex. via a la piazza da sport ad Ostermundigen, via da funs Zünaberg a Flums, vias da funs da 6 km a Boudevilliers, vias d'access dal niev abitadi Lindhalden a Worb, via sutterrana per la staziun 2000 planisada a Frauenfeld sco er tschients d'autras vias communalas ch'èn vegnidas construidas durant ils davos onns en la Svizra tudestga, romanda e taliana.

Di da tagl arbitrari

Tenor l'iniziativa duai la rait da vias vegnir reducida tenor il stadi dals 30 d'avrigl 1986. Questa disposiziun retroactiva stgaffescha problems struschamain schliabels. Durant ils davos quatter onns èn numnadamain vegnidas construidas numerusas vias. Tut quellas fissan da registrar e da disfar u ch'autras vias fissan da dismetter empè da las autras. Questa lavur fiss tant pli difficila, perquai che questa disfatga pertutgass er vias asfaltadas.

Tgi decida?

Tgi duai decider tge via che ha da svanir, sch'ina nova sto vegnir construida? Pli che 70 pertschient da nossas vias èn vias communalas, che dattan per la gronda part access a territoris d'abitar. Ins na po betg las disfar senza crear gronds dischavantatgs per la populaziun. Tar la construcziun da vias naziunalas u chantunalas stuess ins er dismetter vias communalas. Tgi paja alur ils custs per las disfar? Co duai ins construir ina nova via necessaria, sche ni la vischnanca ni il chantun pon desister da lur vias? L'iniziativa maina ad in conflict da cumpetenzas ed obligaziuns struschamain schliabel. Schliaziuns adattadas a las relaziuns na fissan betg pussaivlas.

Sfarlattada da daners da taglia

Igl è necessari er en l'avegnir da construir novas vias sin fundament dal svilup dal traffic, da stretgas existentas e per distgargar vitgs e citads. Il medem temp stuessan vias anc en bun stadi vegnir dismissas, uschia che grondas investiziuns fissan fatgas per nagut. La construcziun da vias vegniss bler pli chara, damai ch'i fiss anc da quintar latiers la valur da las vias da dismetter sco er ils custs per las disfar.

Per tut quels motivs recumondan cussegl federal e parlament da refusar l'iniziativa.

Iniziativas «Traifegl»: Text da la votaziun

2. Project

Conclus federal davart l'iniziativa dal pievel «per ina cuntrada senz'autostrada tranter Murten ed Yverdon»

L'iniziativa dal pievel sa cloma:

La constituiziun federala vegn midada sco suonda:

Art. 36bis al. 7 (nov)

7 Tranter Murten ed Yverdon na dastga betg vegnir construida u messa en funcziun ina via naziunala.

3. Project

Conclus federal davart l'iniziativa dal pievel «per in district da Knonau senz'autostrada»

L'iniziativa dal pievel sa cloma:

La constituiziun federala vegn midada sco suonda:

Art. 36bis al. 8 (nov)

8 Il district da Knonau (district Affoltern ZH) resta liber da vias naziunalas. Colliaziuns a talas dastgan vegnir messas en funcziun ni en il district da Knonau ni sin l'intschess da la vischnanca da Birmensdorf ZH.

4. Project

Conclus federal davart l'iniziativa dal pievel «per ina cuntrada a l'Aara tranter Biel e Soloturn/Zuchwil senz'autostrada»

L'iniziativa dal pievel sa cloma:

La constituiziun federala vegn midada sco suonda:

Art. 36bis al. 9 (nov)

9 Tranter Zuchwil e Biel na dastga betg vegnir construida u messa en funcziun ina via naziunala sin l'intschess dals districts da Bucheggberg, Lebern e Büren.

Cun il conclus federal dals 15 da december 1989 recumonda l'assemblea federala da refusar las trais iniziativas.

Situaziun da partenza

Las vias naziunalas, quai vul dir las autostradas ed ils straduns, èn las pli impurtantas colliaziuns da vias da muntada per l'entira Svizra. Ellas approximeschan las regiuns dal pajais ina a l'autra e contribueschan uschia per lur integraziun.

L'onn 1960 èsi vegnì entschet cun la construcziun da las vias naziunalas. Da lez temp ha il parlament fixà in concept general per ina rait da vias naziunalas da 1680 km lunghezza. Dapi quel onn è quella rait da vias vegnida, cumplettada en paucs lieus ed adattada a las relaziuns midadas. Ins ha stritgà il project dal Rawil, agiuntads èn vegnids il sviament settentriunal da Turitg, il tunnel da via tras il Gottard e la Transjurane. Oz cumpiglia la rait 1856 km, da quels èn 1498 km (80,7%) construids ed en funcziun.

Las «**Iniziativas traifegl**», ch'èn vegnidas inoltradas l'onn 1987, pretendan da desister dals suandants trajects da vias naziunalas:

- N1 Murten–Yverdon (138 836 suttascripziuns)
- N4 Wettswil–Knonau (134 447 suttascripziuns)
- N5 Biel–Soloturn/Zuchwil (133 066 suttascripziuns).

Quests trais trajects han ina lunghezza totala dad 85 km, q.v.d. 4,5 pertschient da la rait. La quarta iniziativa traifegl che ha pertutgà la N16 en il chantun Giura (Transjurane), è vegnida retratga dals auturs.

Cussegl federal e parlament refusan las iniziativas. Quellas mettan en dumonda il concept general da las vias naziunalas e stgaffeschan largias en la rait concludida en sia furma globala. Ellas han struschamain in effect sin il svilup dal traffic en general, chaschunan dentant a las regiuns pertutgadas grevezzas nunsupportablas pervia da las interrupziuns nunevitablas dal traffic.

Arguments dal comité d'iniziativa

Il comité d'iniziativa motivescha sia iniziativa sco suonda:

«Gea a l'iniziativa traifegl – Gea ad autostradas cun mesira

Autostradas stgaffeschán communicaziuns, per ils umans e per rauba. In pajas industrialisà e populà fermamain sco la Svizra dovra ina rait adequatta d'autostradas.

Questa rait exista gia oz: il nord ed il sid, il vest ed igl ost èn gia colliads in cun l'auter. La spessezza d'autostradas en la Bassa è ina da las pli fermas sin il mund. Il pretsch pajà persuerter è stà fitg grond ed è anc adina grond. Las autostradas han custà millis hectaras terren da cultura. Ed ellas taglian permez numerus vitgs e bleras cuntradas dignas da protecziun e quai per adina.

Las iniciativas traifegl protegian trais cuntradas periclitadas cun terren da cultura da speziala muntada. Ed ellas cumbattan trais trajects d'autostrada dal tutfatg nunraschunaivels; N 1 ed N 5 n'èn betg necessarias perquai che las vias existentas èn da gronda prestaziun e n'han betg anc cuntanschi la capaciad pussaivla. La N 4 en il district da Knonau rinforzass anc dapli la posiziun economica dominante da la regiun da Turitg.

Tuts trajects da las autostradas han consequenzas che cuntrafan a la politica uffiziala dal cussegl federal per aria pura, per dapli quità per il terren, per dapli protecziun da la natira e da l'uman.

Las autostradas chaschunan anc dapli traffic: *Vias principalas e secundaras vegnan distgargiadas be curt temp. Vitgs e citads situads en la vischinanza d'autostrads ston la finala supportar dapli traffic che pli baud – ed uschia er dapli svapurs, canera e dapli problems da segirezza.*

Las autostradas maglian noss terren: *Per cuntanscher la medema capaciad da transport sco in'autostrada dovra la viafier per il traffic da persunas sis gia e per il transport da rauba dudesch gia main terren. In'egliada sin ils pretschs da terren u sin ina carta dal pajas dals onns sessanta basta per mussar con stgars ch'il terren è daventà tar nus. Tut ulteriur sfarlattim n'è betg pli da responsar.*

Las autostradas augmentan la valita dal terren e l'inflaziun: *En il conturn cumpiglià d'ina autostrada vegn il terren memia char per ils purs dal lieu. Empè dals ers fritgaivels vegni tschentà qua magasins e deposits u manaschis che pericliteschan l'ambient, che la populaziun da las citads vulan avair davent. La stgartezza dal terren chaschuna in augment exagerà dals pretschs da fittanza per abitaziuns e chasas d'ina famiglia – per dischavantatg da la populaziun dal lieu e dal mastergn indigen.*

*In Gea a l'iniziativa traifegl è in Gea per trais cuntradas che meritan da vegnir protegidas tras in artitel en la costituziun. El rinforza las regiuns pertutgadas sco spazis economic e da recreaziun, ed el gida las autoritads da sa concentrar per l'avegnir pli ferm per la meglieraziun da la rait dals meds da transport **publics.**»*

Posiziun dal cussegl federal

Il cussegl federal refusa las trais iniziativa spezialmain per ils motivs suandants:

Ovras da muntada naziunala

La Svizra, situada en il center da l'Europa e cun sias bleras regiuns, è dependenta d'autostradas bain construidas. La rait da las vias naziunalas sto vegnir considerata globalmain, sch'ella vul ademplir ses pensum. I sa tracta da stabiliments da muntada naziunala.

Nagina extensiun da la rait da las vias naziunalas

Il cussegl federal ha repetì gia pliras giadas ch'el na veglia betg pli planisar in'extensiun da la rait da las vias naziunalas. La rait concludida e reexaminada minuziusamain è dentant da finir, perquai che las largias existentas pregiuditgeschan il traffic. Ils giavischs da la populaziun pertutgada e las premissiuns da la protecziun da la cuntrada e da l'ambient èn dentant da resguardar il meglier pussaivel.

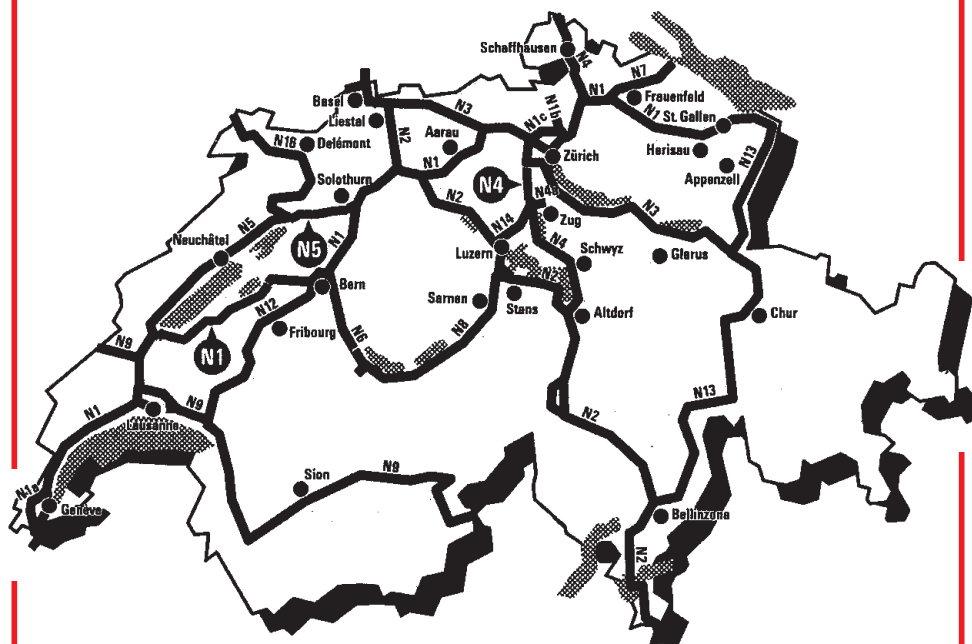
Meglieraziuns da projects

Las meglieraziuns cuntinuadas dals projects ed ina tecnica da construcziun adina pli moderna reduceschan las immissiuns d'in'autostrada sin la populaziun e la cuntrada. Ils custs supplementars èn giustifitgads sco expensas per vairas meglieraziuns. Cuntradas da valur speziala èn vegnidas schane-giadas tant sco pussaivel, e quai en collavuraziun cun ils circuls per la protecziun da la natira.

Largias en la rait da vias chaschunan retegnidas dal traffic

I fess ina illusiun da crair ch'ins possia influenzar il cumportament dals automobilists cun las iniziativa inoltradas. Ils trajects cumbattids èn memia pitschens per avair in tal effect (4,5% da la rait). Largias han dentant la consequenza ch'il traffic curra d'ina via da gronda capacita sin vias principalas e localas surtgargiadas. La circulaziun be plauna en colonnas e retegnidas dal traffic impedeschan la circulaziun, sminueschan la segirezza dals participants al traffic, augmentan ils svapurs nuschaivels ed engrevegian la populaziun pertutgada a moda nunsupportabla.

Vias naziunalas svizras

— Trajets d'autostradas pertutgads da las iniziativas

Ilis trais trajets d'autostrada pertutgads da las iniziativas traiefigl han ina muntada speziala. Els permettan da chanalisar il traffic sur l'entira rait da las vias naziunalas e contribueschan uschia per cuntanscher ina circulaziun currenta da traffic. Cun desister da quests trais trajets avess la rait da las vias naziunalas per adina trais largias. La popula-ziun en las regiuns pertutgadas fiss suttemassa ad immissiuns nunsupportablas.

Segirezza dal traffic è periclitada

Las autostradas èn pli segiras che las autras vias; be radund 9 pertschient dals accidents succedan sin las autostradas, malgrà ch'ellas absorbeschan 25 pertschient dal traffic sin las vias. Spezialmain privlus èn trajects surtgar-giads. En cass che l'iniziativa vegniss acceptada, stuess l'automobilist char-rar sin las vias veglias empè da sin l'autostrada relativamain segira. A vista da las pitschnas capacitads da quellas, periclitass l'automobilist sasez, ils auters participants al traffic e surtut la populaziun da la regiun.

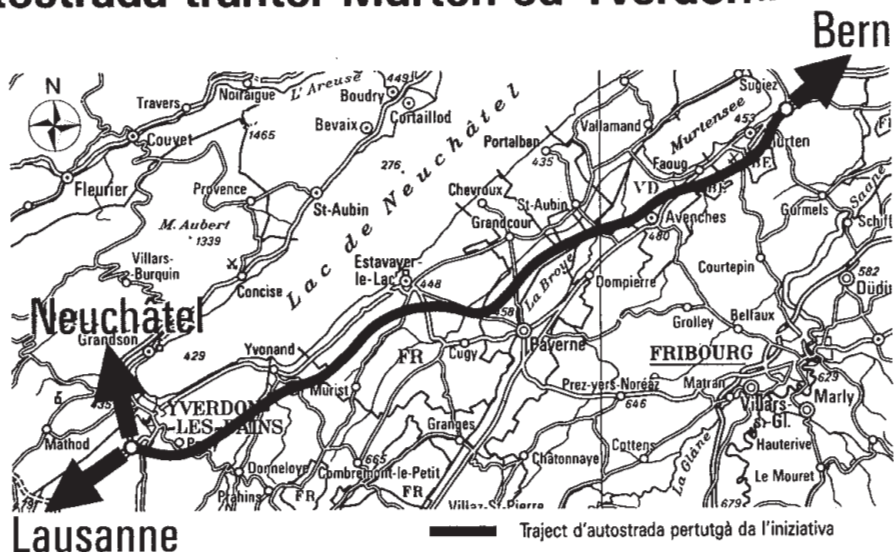
Alternativas custavlas

Il pertschient da l'augment dal traffic ch'è anc adina aut, lascha presupponer che las relaziuns en las regiuns pertutgadas daventassan fitg spert dal tutta-fatg nunsupportablas, per cas che las iniciativas vegnissan acceptadas. Ils chantuns vegnissan bain a sa stentar da chattar ina schliaziun. Ina pussaiv-ladad fissan vias chantunalas da sviament da gronda capaciad, che manas-san il traffic sco «girlandas» enturn ils vitgs. Talas schliaziuns fissan fitg custavlas per la confederaziun e per ils chantuns ed engrevgiassan er l'ambient.

Per tut quests motifs recumondan il cussegl federal ed il parlament da refu-sar las trais iniziativas traifegl.

Segund project

Iniziativa dal pievel «per ina cuntrada senz' autostrada tranter Murten ed Yverdon»

Arguments dal comité d'iniziativa

«Preservar la cuntrada da la Broye e la regiun da Murten

In Gea a l'iniziativa traifeigl protegia las cuntradas renumadas da la Broye e da la regiun da Murten. Uschia vegnan salvadas 170 ha da prezios terren da cultira e la basa d'existenza da bieras famiglias purilas. Ultra da quai vegnan spargnads almain 1,5 milliards francs custs da construcziun.

La N1 tranter Murten ed Yverdon n'ha nagin senn. Cun la N12 (Berna–Vevey) è la largia tranter la Svizra tudestga e romanda gia daditg serrada. Al nord da Neuchâtel è in'ulteriura autostrada en construcziun. Trais autostradas sin ina ladezza da 30 km? Quai va memia lunsch per la popula-ziun pertutgada. A chaschun d'ina votaziun chantunala il 1982 ha la regiun da la Broye votà cunter quest project d'in'autostrada tras questa regiun dal Vad.

La N1 porta 5-6 minutas gudogn da temp tranter Berna e Losanna, uschiglio nagut. Ella manass l'economia da la Broye en ina direcziun faussa. Ils experts da la cumissiuon Biel han surtut predetg magasins, mastergn da construcziun cun canera e paucas plazzas da lavur nunqualifitgadas. L'avegnir da la regiun è da chattar en l'industria da tecnica da precisiun che po gudagnar personal qualifitgà per la regiun da la Broye be cun ina buna qualidad da viver e na cun colliaziuns a las autostradas. Er in turissem fluent da recreaziun e da bogns termals po be sa sviluppar en ina cuntrada natirala e sauna.

Per ils vitgs mulestads da la canera portan sviaments in distgargiamet, dentant betg in'autostrada da gronda capacitat.»

Posiziun dal cussegl federal

Il cussegl federal refusa l’iniziativa dal pievel per ils motivs suandants:

La N1 è la colliaziun principala cun la Svizra romanda

La N1 è la colliaziun la pli impurtanta e curta tranter la Svizra tudestga e romanda. Colliaziuns spertas cun la Svizra romanda e che funcziunan bain èn d’eminenta muntada politica per noss stadi. A chaschun da la planisaziun da questa via naziunala èn ils responsabels stads cunscients da quest fatg. La lingia da la N1 e la structura da quella èn concepidas uschia ch’ellas dumognan il grond transit.

La finiziun da la N1 è indispensabla

Ils iniziants pretendan ch’i na dovri betg trais autostradas sin ina ladezza da 30 km. La realitad cumprova ch’il traject da sviament da Murten saja vegni frequentà gia il 1985 dad in pli grond dumber da camiuns che sin la N2 al Gotthard! Il traffic da camiuns sin la via veglia da Berna a Losanna (fin a 150 camiuns grevs per ura) engrevegia ils vitgs da Murten, Faoug, Avenches e Domdidier a moda nunsupportabla. Sco l’aua tschertga quest traffic la via la pli directa ed adattada, e quella n’è betg identica cun la N5 u la N12. La N1 resta la via principala en la Svizra romanda.

Las autostradas esistentas N5 (lag de Neuchâtel) e la N12 (Friburg–Vevey) n’èn betg en il cas da surpigliar il pensum da la N1. La N5 po betg esser ina ruta da transit, gia vis da ses stadi da construcziun anor. La N12 cun sias considerablas differenzas d’autezza e cun in detur da quasi 40 km (30 minutas pli lung temp da viadi) n’è betg adattada per il traffic da camiuns en direcziun Losanna–Genevra.

Ina lingia che schanegia l’ambient

Il project d’origin vegn meglierà essenzialmain. Ils reservats da la natira a la riva dal lag da Neuchâtel restant intacts e Murten obtegna in sviament per la gronda part en in tunnel. Tras regruppaments da terren han ins er chattà ina buna schliaziun per la vischnanca bernaisa da Clavaleyres.

Terz project

Iniziativa dal pievel «per in district da Knonau senz'autostrada»

Arguments dal comité d'iniziativa

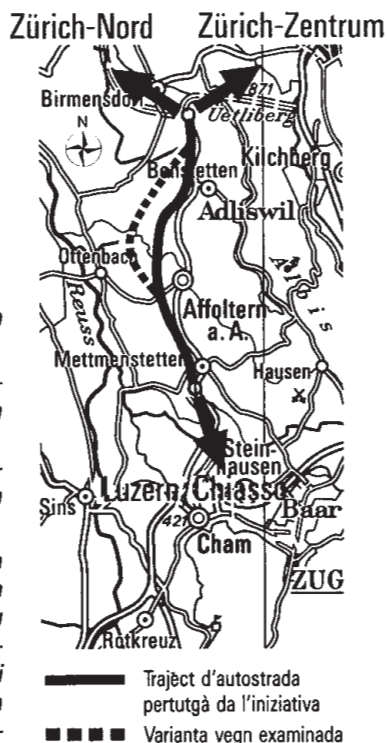
«Il district da Knonau duai restar ina regiun rurala ed autentica

Il 1985 han ils votants dal chantun Turgovia refusà la construcziun da la N4, che fiss stada favuraivla per l'ambient sco i vegn pretendi. Las maioritads èn stadas spezialmain grondas en la citad da Turgovia ed en il district da Knonau sez. Quai per buns motivs.

La N4 fagess ir en aut ils pretschs dal terren ed ils fits-chasa tant en la citad sco er en la champagna. Be en il district da Knonau quintan ins cun in ulteriur augment dals abitadis da 4-5 km². La consequenza fiss dapli pendularis a Turgovia ed uschia dapli traffic en ils vitgs. Er l'uffizi per la planisaziun dal territori dal chantun Turgovia ha preditg ina midada dal traffic da la viafier sin la via.

Quai fiss d'avantatg per nagin: L'entira Svizra stuess pajar perquai che anc dapli forzas da lavur e forza da cumpra abandonassan la regiun via N4 per ir a Turgovia. La populaziun da la citad na vul er betg quai, damai che la citad ha gia traffic pli ch'avunda. Finalmain avess la N4 per consequenza ch'ins stuess construir in segund tunnel tras il Gotthard.

Ils iniziants da l'iniziativa traifegl vulan in svilup equilibrà en tuttas regiuns da la Svizra. Ils chantuns Uri e Tessin na duain betg stuair supportar anc dapli transit. La citad da Turgovia na duai betg crescher pli sin donn e cust da las autras regiuns ed il district da Knonau duai restar ina regiun rurala ed autentica.»

Posiziun dal cussegl federal

Il cussegl federal refusa l'iniziativa dal pievel spezialmain per ils motivs suandants:

Muntada surregionala da la N4

L'autostrada planisada na collia betg be Turitg cun las regions dal district da Knonau, Cham, Baar e Zug. Ella garantescha ultra da quai er la colliaziun dal spazi da Turitg (inclus la piazza aviatica da Klotten) en direcziun Lucerna, Gotthard e Tessin. Sin plaun internaziunal collia ella sco E41 il territori da la Germania meridionala cun Turitg e cun il sid.

Relaziuns da traffic nunsupportablas

Il traffic surregional sa mova oz permez tras ils vitgs en il district Knonau e chaschuna a Knonau, Mettmenstetten, Affoltern, Hedingen e Birmensdorf relaziuns da viver nunsupportablas. Senza la N4 en il district da Knonau vegniss il transit a tschertgar a vista da la via chantunala surtgargiada dal tut-tafatg ina via er tras il district da Knonau per Turitg ed a travers la citad (valla da la Sihl, Hirzel - N3, e.u.v.). La consequenza fissan ulteriuras immissiuns permanentas e na necessarias per la citad da Turitg. Cun la N4 vegni ad esser pussaivel da manar il transit lunsch enturn Turitg en direcziun Turitg-nord e Svizra orientala.

Il lung tunnel sut l'Islisberg vegn examinà

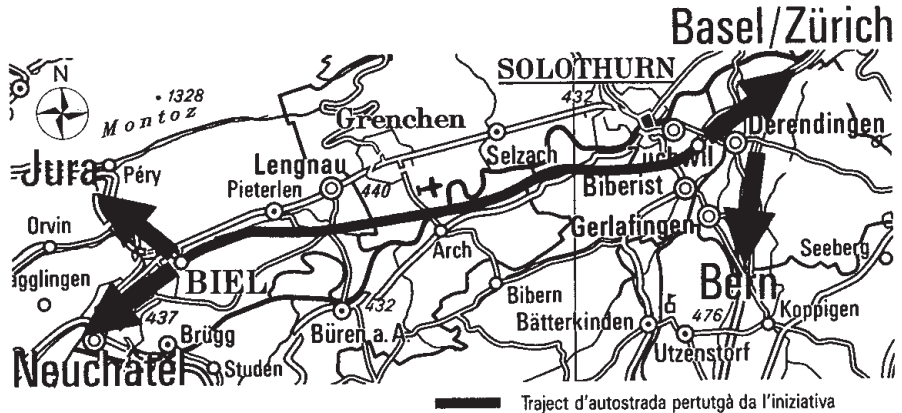
En connex cun las stentas per chattar ina lingia che prenda dapli resguard da l'ambient èsi pir dacurt vegnì mess en discussiun sco nova pussaivladad in lung tunnel sut l'Islisberg. Questa varianta vegn examinada minuziusa-main dal chantun Turitg per incarica da la confederaziun. Ella pudess surtut schanegiar la cuntrada preziosa en il conturn dal laiet da Zwilliker.

Quart project

Iniziativa dal pievel

«per ina cuntrada a l'Aara tranter

Biel e Solothurn/Zuchwil senz'autostrada»

Argumentes dal comité d'iniziativa

«Salvar la cuntrada a l'Aara

Dapi blers onns batta la populaziun da las regiuns da Biel a da Solothurn per salvar lur cuntrada a l'Aara e per mantegnair in territori natural da muntada singulara – la planira da Grenchen. Il 1983 ha il cussegl da la citad da Biel pretendì ina reexaminaziun dal project da la N5. Il medem ha er il pievel da Solothurn pretendì cun ina iniziativa chantunala. Cunquai ch'il parlament federal n'ha betg resguardà questa voluntad dal pievel, ha la populaziun gi nagin'otra pussaivladad ch'il med da l'iniziativa dal pievel per salvar lur cuntrada sper l'Aara.

In'autostrada tranter Biel e Solothurn na porta betg il distgargiament empermess. Il cuntrari è il cas. Ella vegn ad attrair anc dapli traffic e concurrenzar massivamain il traffic public (viafier 2000). Per il svilup economic da la regiun fiss quell'autostrada senza muntada. Perencunter vegniss anc mendra la situaziun concernent las immissiuns per l'aria al pe dal Giura, ch'è gia oz fitg precara. L'autostrada a dus vials a la riva sanestra dal lag da Biel stuess anc absorbar il traffic da la N5 a quatter vials. La N5 planisada privecha l'agricultura da 120 hectaras dal meglier terren da cultira e taglia permez il pli grond reservat da lieurs e vanels da la Svizra, la planira da Grenchen.

Ils abitants da la regiun èn sez responsabels per ils problems da traffic dals quals els suffreschan. Quests problems na pon betg vegnir schliads cun unfri la cuntrada sper l'Aara. Per quest intent duain concepts pli prudents e cun dapli resguard vers la natira. Nos uffants duain er per l'avegnir posseder ina cuntrada natirala e populada d'animals selvadis.»

La posiziun dal cussegl federal

Il cussegl federal refusa l’iniziativa spezialmain per ils motivs suandants:

La N5 n’è betg ina via da transit

Nus duvrain ina N5 amplifitgada che serva sco colliaziun ed axa da rimnada per il traffic al pe dal Giura. Ella collia las impurtantas regiuns economicas e cun gronda populaziun da Neuchâtel e Biel cun las vias principalas da comunicaziun da la Svizra bassa e garantescha la colliaziun da la N16 (Transjurane) cun l’ulteriura rait da las vias naziunalas. Uschia ademplescha ella ina impurtanta funcziun d’access naziunala. La N5 n’è dentant betg concepida sco axa da transit da la Svizra tudestga en la Svizra romanda. Questa funcziun ha la N1.

Distgargiament da la regiun

La via odierna al pe dal Giura percorra per trais quartas a travers ils vitgs. Las citads ed ils vitgs da Biel, Pieterlen, Lengnau, Grenchen, Selzach, Bellach e Soloturn han da suffrir oz d’in traffic exagerà. A quai contribuescha er il traffic d’excursiun ord las regiuns da l’Argovia e dal nord-vest da la Svizra vers ils lais al pe dal Giura. Il mument ch’il traffic curra sin la N5, gudognan ils vitgs da la regiun puspè lur qualidad d’abitar.

Il trasse da la N5 è bain ponderà

La N5 tutga a Soloturn e per lung da l’Aara cuntradas preziusas. Cun modificaziuns dal project èsi stà pussaivel da cuntanscher a Soloturn ina lingia meglierada essenzialmain e che prenda resguard da l’ambient. Momentanmain vegni examinà co ins pudess schanegiar il territori spezialmain delicat da la planira da Grenchen cun sbassar eventualmain il trasse da la N5.

Tschintgavel project

Conclus federal davart la viticultura

Situaziun da partenza

La producziun da vin ha en Svizra ina muntada speziala: tuttas regiuns pon esser loschas da lur vin e la viticultura caracterisescha numerusas da las pli bellas cuntradas.

Bunas ivas creschan dentant be là nua ch'igl è avunda chalira e sulegl. Tgi che vul producir buns vins, sto procurar che la vit vegnia cultivada be en regiuns adattadas.

Dapi il 1959 è quai pussaivel grazia al conclus davart la viticultura ch'è vegnì relaschà quai onn. El permetta da cultivar la vit be en las regiuns cunfinadas dal uschenumnà cataster da viticultura. Uschia na vegn betg be promovida la qualidad, mabain er limitada la producziun.

Il conclus davart la viticultura ch'è vegnì relaschà dal parlament vul cuntinuar cun questa politica cumprovada fin la fin 1999 e meglierar quel tras las suandantas impurtantas novaziuns:

- La qualidad dal vin duai vegnir meglierada tras ulteriuras mesiras precisas (cuntegn minimal da zutger, creaziun da classas da qualidad).
- Per impedir surproducziuns duain las organisaziuns professionalas furmar commissiuns regionalas ch'èn incumbensadas da limitar la producziun.
- Metodas da cultivaziun che prendan resguard da l'ambient duain vegnir promovidas.
- Ils contingents d'importaziun duain vegnir applitgads pli flexiblamente, e quai cun ingiantar ina part da quels.

Durant las tractativas dal nov conclus davart la viticultura hai struschamain dà opposiziun en il parlament. Pir a chaschun da la votaziun finala en il cussegl naziunal èsi vegnì annunzià resalvas pervia da la contingentaziun da l'import da vin. Per il medem motiv èsi er vegnì preni il referendum, uschia ch'il pievel sto uss decider concernent il conclus davart la viticultura.

Il cussegl federal ed il parlament sustegnan il conclus davart la viticultura. I fiss deplorabel, sche las novaziuns cunvegnentas na pudessan betg vegnir realisadas pervia dal problem difficil da la contingentaziun.

Arguments dal comité da referendum

Il comité da referendum motivescha quel cun ils arguments suandants:

«Grazia al referendum ha il pievel per la prima giada chaschun da prender posiziun vers la politica da viticultura.

Dapi il 1933 è la quantidad dal vin importà limitada. Da quai profiteschan betg be ils manaschis purils da producziun da vin, mabain er ils negoziants da vin. Quel che posseda oz contingents d'import sin fundament da la concessiun dal stadi, po far oz bunas fatschentas. Dapi decennis sa chattan quests contingents en ils medems mauns u èn vegnids vendids cun grond gudogn. Quels contingents da gronda valur pecuniara han oz ina muntada sco ina renta.

Tenor la cumissiun federala da cartels controlleschan 69 importaders radund 70 pertschient da l'import da vin (1984). Ils custs da quests dretgs d'import pajan naturalmain ils consuments.

La qualidad dals vins svizzers è fitg differenta. Er il conclus davart la viticultura che stat oz en discussiun na porta deplorablmain betg las correcturas e meglieraziuns necessarias. Tras la protecziun agrara dal stadi vegnan blers producents schizunt envidads da producir quantidad empè da qualidad. La consequenza da questa politica faussa è adina puspè ina surproducziun enorma, che sto vegnir utilisada cun milliuns subvenziuns (transformaziun en aschieu e subvenziun da l'export, uschia ch'il vin svizzer é pli bunmartgà en l'exteriur che tar nus).

Questa reglamentaziun malgista dal martgà da vin na dastga betg vegnir prolungada aunc ina giada per 10 onns. La reglamentaziun da l'import sto vegnir liberalisada, las pretensiuns da qualidad meglieradas, las quantitats da producziun èn d'adattar a la dumonda da la fiera e las rentas da contingents en la dimensiun da milliuns francs èn da dismetter.»

Posiziun dal cussegl federal

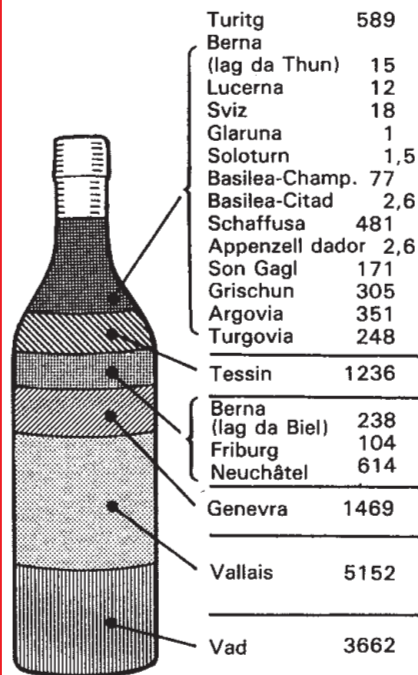
Cun il nov conclud federal davart la viticultura dispona il cussegl federal d'in instrument adattà per ina politica da viticultura equilibrada. Per quest conclud pon ins surtut far valair ils suandants arguments:

Cunfinaziun cunvegnenta da las zonas da viticultura

Ivas basegnan chalira. Ellas na pon betg crescer dapertut. Fixond las zonas da viticultura, gida la confederaziun ad adattar la produenziun da vin concernent quantidad e qualidad als basegns dal martgà. L'instrument per quest

intent è il cataster da viticultura. Cun il nov conclud davart la viticultura vul il cussegl federal mantegnair il scumond da plantar vignas ordaifer las zonas cunfinadas dal cataster da viticultura.

Surfatscha da las vegnas tenor chantuns en hectaras

Prest mintga chantun che posseda vegnas

Meglieraziun da la qualidad

La qualidad dal vin duai vegnir meglierada en l'interess dals consuments e da la viticultura. Per quest motiv vegn fixà da nov in cuntegn da zutger minimal per tuts musts dad ivas che servan per la produenziun da vin. El munta a 55 grads Oechsle per vins alvs ed a 58 grads per vins cotschens. Uschia stat la Svizra en ina buna posiziun cumpareglià cun l'Europa; sias prescripziuns en quest fatg sa chattan tranter quelas da l'Alsazia, dal Giura e da la Champagne d'ina vart e da la zona burgognaisa da l'autra vart.

Las pretensiuns minimalas per la produenziun da vin vegnan cumplettadas tras duas ulteriuras categorias per vins da qualidad: L'emprima e megliera categoria è per vins da denominaziun d'origin e la segunda per vins cun denominaziun da provegnientscha. Las pretensiuns per questas duas qualidades vegnan fixadas dals chantuns. Els na dastgan dentant betg sutpassar ils limits fixads dal cussegl federal. En questa maniera èsi pussaivel da resguardar las relaziuns particularas da las regions.

Prevegnir a la surproducciun

Ils davos onns han mussà ch'igl n'è betg pussaivel da limitar la producciun be cun promover la qualitat. En onns excepziunals concernent il clima – sco per ex. 1989 – poi dar ina surproducciun malgrà in'excelenta qualitat.

Il nov conclus permetta per quest motiv da limitar la raccolta spertamain ed efficaciamain, sche quai è necessari. In sistem flexibel oblighescha er l'economia da vin: Trais cumissions regionalas da represchentants dals producents e dals vinificators analiseschan la situaziun onn per onn e proponan eventualmain al cussegl federal da limitar la quantitat. Quest agid autonom resguarda las relaziuns regionalas e las cundiziuns climaticas annualas ed impedescha surproducciuns. La confederaziun na dovra consequentmain betg exequir charas accziuns d'utilisaziun.

Ina producciun che resguarda l'ambient

Il conclus prevesa contribuziuns per promover ina producciun da vin che pren resguard da l'ambient, spezialmain per manaschis da prova e per accziuns da cussegliaziun. Sin il sector dal cumbat biologic cunter parasits stattan gia metodas a disposiziun ch'èn vegnidas svilupadas ed experimentadas dals instituts federals per la perscrutaziun agricola. Agids finansials da la confederaziun èn er previs per territoris cun cundiziuns da producciun difficilas (situaziuns spundivas e da terrassas) ed en cas da gronds donns da schelira.

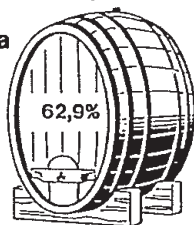
Offerta da vin cotschen ed alv

Media dals onns
1979/80 - 1988/89

Producciun en Svizra

Imports

La gronda quota dal vin importà contribuescha er a l'offerta da vin fitg varianta en Svizra.

Pertgè contingents da vin?

La viticultura è in sector impurtant da nossa economia. La confederaziun na presta betg agids finansials per garantir ils pretschs da vendita, ella paja dentant als vignadurs contribuziuns per segirar lur entrada. Restricziuns da l'import èn dentant necessarias per proteger noss producents. Uschi vegnissan nus inundads da vins da l'exteriur. La viticultura da la Svizra fiss uschia messa en privel. Malgrà tut èsi pussaivel d'importar grondas quantitats da vin.

Tgi obtegna ils contingents?

La contingentaziun dal vin è gia vegnida introducida l'onn 1933. Da lez temp han tuts 1869 negoziants ch'importavan vin en butts obtegnì contingents. En il decurs dals onns è quest dumber sa reduci sin 550 firmas ch'importan vin; onn per onn èn 6 fin 10 firmas vegnidas natiers entant che firmas veglias han renunzià a l'import. La distribuziun dals contingents è numnadamain colliada a cundiziuns. L'importader obtegna be alur il dretg d'importar vin, sch'el dispona d'ina organisaziun commerziala adequatta, d'ina clientella fixa e d'agens tschalers u da tals fittads. La contingentaziun n'impedescha betg ils amatur da vins exquisits da l'exteriur da procurar en Svizra per il vin tenor ses gust. I fiss ina illusiun da crair ch'in auter sistem d'import sminuiss ils pretschs dals vins esters.

Distribuziun adequatta dals contingents

Il sistem d'ingiant previs en il conclus davart la viticultura dat ina nova pussaivladad economica e raschunaivla per distribuir ils contingents. Tenor quella po ina part dals contingents d'import (15 pertschient) vegnir ingiantada periodicamain. Il retgav da l'ingiant va en il fond da viticultura e promova uschia la viticultura svizra.

Ina liberalisaziun fiss privlusa per nosssa viticultura

Ina liberalisaziun pli extendida da l'import da vin promoviss ina concentraziun dal commerzi sin paucas firmas grondas che disponan gia oz da contingents considerabels. Ina dismesa totala dals contingents d'import tutgass en emprima lingia importaders pitschens e mesauns, che disponan oz da 90 pertschient dals contingents. Quels contribueschan per ina buna part a l'offerta uschè varianta dals vins esters. Er da vista da la politica commerziala èsi sa mussà che tuts auters criteris da distribuziun examinads èn main favuraivels ch'il sistem da distribuziun proponì. Ina liberalisaziun totala dals imports da vin periclitass l'existenza dalla viticultura en Svizra. Il cussegl federal na pudess betg surpigliar la responsabladad, sch'ina gronda part da nossas vignas tradiziunalas stuessan vegnir dismessas.

Per tut quests motivs recumondan cussegl federal e parlament d'acceptar il conclus davart la viticultura. Quel stgaffescha las premissas per ina viticultura indigena sauna, per ina producziun da vin da fitg buna qualidad e per in sistem d'import pli gist.

Tschintgavel project

Conclus federal davart la viticultura

Text da votaziun

Conclus federal davart la viticultura

dals 23 da zercladur 1989

1. part.: Intent

Art. 1

- ¹ La confederaziun promova la viticultura:
- permettend la plantaziun en regiuns adattadas e cun vits adequatas;
 - sustegnend la producziun da qualitad e las denominaziuns da quella sco er ina cultivaziun che prenda resguard da l'ambient;
 - adattond las raccoltas a la situaziun dal martgà ed a sia capacitad d'absorpziun;
 - concedend contribuziuns en favur da renovaments da vignas sin terren spundiv e sin terrassas;
 - concedend contribuziuns per mitigiar las consequenzas da donns da grondas scheliras.
- ² Faschond quai tegna ella quint dals basegns da la protecziun da la natira e da la patria, da la protecziun da l'ambient, da la planisaziun dal territori e da la promoziun dals manaschis purils da famiglia.

2. part:

Scumond ed autorisaziun da plantar, exclusiun da la zona da viticultura

Art. 2 Scumond ed autorisaziun da plantar

- ¹ La plantaziun da vignas è scumandada ordaifer la zona da viticultura.
- ² Quest scumond na vala betg per proprietaris da giaschom e fittadins che na possedan anc betg vignas e che na plantan betg pli che 400 m² per l'agen basegn. Ils chantuns pon fixar ina surfatscha maximala pli pitschna e prevair in'obligaziun da dumandar la permissiun per talas plantaziuns.

³ L'uffizi federal per l'agricultura (uffizi federal) dat il consentiment per plantaziuns entaifer la zona da viticultura s'enter avair consultà il chantun. Permessas vegnan be spezias da vits ch'èn cuntegnidas en la glista chantunala da las spezias da vits.

⁴ L'uffizi federal po dar a l'autorità chantunala ina permissiun limitada temporarmain per parcelas situadas ordaifer la zona da viticultura e destinadas per gudagnar frastginas libras da virus. Las ivas producidas sin questas parcelas dastgan be vegnir utilisadas per products senza alcohol. La cultivaziun da talas parcelas po vegnir delegada a l'organisaziun tetgala chantunala dals spezialists da viticultura.

Art. 3 Exclusiun da la zona da viticultura

¹ Parcelas che n'èn betg pli plantadas cun vignas pon vegnir sclausas da la zona da viticultura, sch'ellas:

- a. èn situadas en la zona da construcziun ed èn surbajegiadas;
- b. èn situadas en la zona da construcziun e n'èn dapi pli che diesch onns betg stadas plantadas cun vignas;
- c. èn dignas da protecziun en il senn da la lescha federala dal 1. da fanadur 1966 davart la protecziun da la natira e da la patria;
- d. valan sco guaud en il senn da la lescha federala dals 11 d'october 1902 concernent la surveglianza suprema federala sur la polizia forestala.

² Medemamain exclusas pon vegnir parcelas ch'èn situadas ordaifer il nov perimeter da viticultura cunfinà da nov s'enter ina arrundaziun dals funs u s'enter ina repassada dals cunfins d'ina zona da viticultura d'ina vischnanca.

³ L'uffizi federal decida sin proposta dal chantun.

3. part:

Spezias da vits, producciun ed import da material da multiplicaziun, renconuschientscha

Art. 4 Glista federala da las spezias da vits

¹ Il departament federal da l'economia publica (departament) relascha en encliegentscha cun ils chantuns e s'enter avair consultà ils circuls interessads ina glista cun las spezias da vits e frastginas d'enferlar admessas (glista federala da las spezias da vits).

² En la glista da las spezias da vits vegnan be recepidas spezias da vits e frastginas d'enferlar ch'èn vegnidas examinadas concernent lur qualitad da cultivaziun durant plirs onns ed èn sa mussadas per adattadas.

³ L'examinaziun vegn fatga dals instituts federals da perscrutaziun agricola u sut la direcziun d'organisaziuns spezialas u d'uffizis chantunals spezialisads.

⁴ La glista federala da las spezias da vits vegn examinada regularmain.

⁵ Il departament regla la procedura da l'examinaziun da las spezias e la recepziun en la glista federala da las spezias da vits.

Art. 5 Glista chantunala da las spezias da vits

¹ Sa fundond sin la glista federala da las spezias da vits relaschan ils chantuns en enclegientscha cun l'institut federal cumpetent e suenter avair consultà las organisaziuns professiunalas interessadas ina glista chantunala da las spezias da vits. En quella pon els limitar la selezziun sin spezias e varietads ch'èn adattadas per la plantaziun sin lur territori.

² Ils chantuns pon suttamtter a l'obligaziun da dumandar l'approbaziun las spezias da vits utilisadas per la plantaziun u il renovament da vignas.

³ Els pon stabilir in cataster da las spezias da vits e declerar quel per obligant.

Art. 6 Spezias da vits indigenas

Exequind ils artigels 4 e 5 procuran ils chantuns che la diversidad da las spezias da vits indigenas vegnia mantegnida.

Art. 7 Produzziun ed import da material da multiplicaziun

¹ Suenter avair consultà ils chantuns e las organisaziuns professiunalas regla il cussegl federal la produzziun e l'import dal material da multiplicaziun sco plantinas, frastginas e chaglias d'enferlar.

² Questas activitads pon vegnir suttamessas a l'obligaziun da dumandar la permissiun.

Art. 8 Renconuschientscha

¹ Per il material da multiplicaziun da gronda valur po il departament introducir ina controlla uffiziala (renconuschientscha, certificaziun). El regla la procedura e la finanziaziun suenter avair consultà ils circuls interessads.

² Dar il certificat è chausa dals instituts federals da perscrutaziun agricola. Els controllan la produzziun, la preparaziun e la vendita dal material da multiplicaziun. Els pon surdar singulas incumbensas da controlla a las organisaziuns professiunalas.

4. part:

Contribuziuns per metodas da cultivaziun adattadas per l'ambient, renovaments e donns da schelira

Art. 9 Metodas da cultivaziun adattadas per l'ambient

¹ La confederaziun presta contribuziuns vi da las expensas chantunalas per promover metodas da cultivaziun adattadas per l'ambient sco per exempel a manaschis exemplars u parcelas exemplaras e per activitads da cussegliaziun.

² La contribuziun munta mintgamai tenor la forza finanziaria dals chantuns a 50-70 pertschient da las expensas.

Art. 10 Renovaments

- ¹ La confederaziun sustegna il renovament da vignas en la zona da viticultura.
- ² La contribuziun vi da las expensas chantunalas munta mintgamai tenor la forza finanziaria dals chantuns a 50-70 pertschient da lur expensas imputablas.
- ³ Las expensas imputablas muntan maximal a: Fr./m²
a. per giaschoms cun ina pendenza da 30-50 pertschient	2.—
b. per giaschoms cun ina pendenza da sur 50 pertschient e giaschoms sin terrassas	3.—

Art. 11 Renovaments tar meglieraziuns ed arrundaziuns da funs

- ¹ La confederaziun presta contribuziuns tenor artigel 10 alinea 2 vi da las expensas chantunalas per il renovament da vignas en cas d'ina meglieraziun u arrundaziun dal funs.
- ² Las expensas imputablas sa drizzan tenor il dumber dals proprietaris participads e tenor la surfatscha cultivada. Ellas muntan a: Fr./m²
a. per giaschoms cun ina pendenza fin a 30 pertschient	1.— fin 1.50
b. per giaschoms cun ina pendenza da sur 30 pertschient e giaschoms sin terrassas	3.— fin 4.50

Art. 12 Donns da schelira

- ¹ La confederaziun presta contribuziuns vi da las expensas chantunalas per il renovament da vignas pervi da donns da schelira.
- ² La contribuziun munta mintgamai tenor la forza finanziaria dals chantuns a 50-70 pertschient da las expensas imputablas.
- ³ Las expensas imputablas muntan maximal a: Fr./m²
a. per parcelas plantadas entaifer ils davos 10 onns	3.50
b. per parcelas plantadas avant 11 fin 20 onns	1.50

Art. 13 Restituziun da la contribuziun federala

- ¹ Las vignas renovadas cun sustegniment da la confederaziun ston vegnir cultivadas almain durant 15 onns, resalvà cas da forza superiura. Ils chantuns po prevar ina durada pli lunga.
- ² Sch'il proprietari u il fittadin n'observa betg l'obligaziun da cultivaziun, sto il chantun restituir la contribuziun federala.

5. part: Promoziun da la qualid e denominaziuns

Art. 14 Perspectivas da racolta

Ils chantuns fan annualmain rapport fin al pli tard il 1. da settember a l'uffizi federal concernent las perspectivas da racolta. L'uffizi federal po pretender indicaziuns supplementaras. El publicgescha las cifras concernent las perspectivas da racolta sco er las reservas da vin dals singuls chantuns.

Art. 15 Pajament tenor qualitat

La racolta da vin vegn pajada tenor qualitat conform a las modalitads fixadas dals chantuns.

Art. 16 Controlla da la vindemia

¹ Ils chantuns reglan e surveglian la controlla da la madirezza, qualitat, quantitat e derivanza da las ivas (controlla uffiziala da la vindemia).

² Els dattan conuschent a l'uffizi federal sin il pli tard fin la fin november la surfatscha da las vignas sco er la quantitat e la qualitat da la racolta. Questas indicaziuns èn da far separadamain per mintga vischnanca e spezia da vit. L'uffizi federal po pretender indicaziuns supplementaras.

³ L'uffizi federal publitgescha in rapport final davart la quantitat e la qualitat da la racolta d'ivas sco er davart las reservas da vin mintgamai tenor las regiuns da produenziun e las spezias da vits.

⁴ La confederaziun sa participescha mintgamai tenor la forza finanziaria dals chantuns cun 60-80 pertschient vi dals custs da la controlla uffiziala da la vindemia.

Art. 17 Classificaziun dals musts

¹ Ils products da la vindemia vegnan classificats segund lur qualitat en trais categorias:

- a. categoria 1: musts che permettian la produenziun da vins cun la denominaziun d'origin;
- b. categoria 2: musts che permettian la produenziun da vins cun l'indicaziun da la provegnientscha;
- c. categoria 3: musts che permettian be la produenziun da vins senza la denominaziun d'origin u da provegnientscha. Quests vin dastgan be vegnir mess en vendita sut la denominaziun «vin alv» u «vin cotschen».

² Ils musts ston vegnir mess en tschaler e vinifitgads separadamain tenor questas categorias.

Art. 18 Cuntegn minimal da zutger

¹ Il cuntegn natiral minimal en pertschients da zutger (tenor massa da saccarosa) ch'ils products da la vindemia duain cuntegnair per vegnir transformads en vin u bavondas sin basa da vin e che vegnan mess en vendita sco tals, munta a:

- a. 13.6 Brix (55° Oechsle) per spezias d'ivas alvas;
- b. 14.4 Brix (58° Oechsle) per spezias d'ivas cotschnas.

² Il cussegl federal fixescha suenter avair consultà ils chantuns e las organisaziuns professiunalas las differenzas minimalas en pertschients da zutger (° Oechsle) che ston vegnir observadas tranter las diversas categorias.

³ Suenter avair consultà las organisaziuns professiunalas e prendend resguard da las differenzas minimalas fixadas dal cussegl federal, fixeschan ils chantuns

avant la vindemia per lur entir territori u per singulas regiuns il cuntegn natiral minimal en pertschiens da zutger per ils products da la vindemia da las categorias 1 e 2.

⁴ Ils chantuns pon desister da la categoria 2. En quest cas han els, fixond il cuntegn natiral minimal da zutger da la categoria 1, d'adir almain las differenzas minimalas fixadas dal cussegl federal per las categorias pli bassas.

⁵ Ils cuntegns natirals minimals en pertschiens da zutger fixads dals chantuns èn da communitgar avant la vindemia a l'uffizi federal ch'als publitgescha.

Art. 19 Denominaziun da provegnientscha

¹ Sco denominaziun da provegnientscha serve il num dal pajais u d'ina part dal pajais, che dat il num d'in must u d'in vin.

² La denominaziun da provegnientscha consista d'in num che cumpiglia geograficain in territori pli vast che la denominaziun d'origin la pli gronda pussaivla.

³ Mintga producent dal pajais u da la part correspondenta dal pajais, sco er quels che mettan il vin en tschaler ed ils cumpraders dal product dastgan applitgar il num.

Art. 20 Denominaziun d'origin

¹ Sco denominaziun d'origin d'in vin da qualitat reconuschida serve il num dal territori da produziun (chantun, cuntrada, vischnanca, posiziun, chastè, bain e.u.v.).

² Ils chantuns determineschan il territori da produziun e la cumposiziun dals vins e fixeschan tgi che dastga applitgar la denominaziun d'origin. Els pon extender questa denominaziun ad ina denominaziun comunabla u per spezia da vit valaivla per l'entir territori.

³ Sin proposta dals chantuns cumpigliads po il departament extender la denominaziun d'origin sur ils cunfins chantunals, sch'il territori da viticultura pertutgà furma ina unitad geografica bain cunfinada.

Art. 21 Denominaziun d'origin controllada

¹ La denominaziun d'origin controllada designa in vin d'ina qualitat che corresponda a cundiziuns spezialas dals chantuns.

² Il cussegl federal relascha prescripziuns minimalas per la produziun da vins cun denominaziun d'origin controllada. Quellas èn liantas e pertutgan:

- a. la cunfinaziun da las zonas da produziun;
- b. las spezias da vits;
- c. las metodos da cultivaziun;
- d. il cuntegn minimal dal zutger natiral;
- e. la racolta per unitad da surfatscha;
- f. las metodos da vinificaziun;
- g. l'analisa, l'examinaziun e la controlla.

³ Ils chantuns fixeschan tgi che dastga applitgar questa denominaziun.

Art. 22 Cumissiun federala per la denominaziun d'origin controllada

Il cussegl federal numna ina cumissiun federala per la denominaziun d'origin controllada cun l'incumbensa da coordinar las stentas dals chantuns e da la confederaziun concernent la denominaziun d'origin controllada. Tar la cumposiziun da questa cumissiun èsi da resguardar correspondentamain ils circuls interessads.

6. part: Adattaziun da la racolta a las pussaivladads dal martgà

Art. 23 Cumissiuns regiunalas

¹ Suentar avair consultà las organisaziuns professiunalas dals producents e vinificaturs numna il cussegl federal per mintgina da las trais regiuns da viticultura ina cumissiun regionala che sa cumpona da represchentants da las organisaziuns professiunalas menziunadas.

² Questas cumissiuns giuditgeschan la situaziun da l'economia da vin e proponan al cussegl federal mesiras per limitar la quantidad da la racolta, uschenavant che quai è necessari. Ellas suttamettan questas propostas gia ordavant als chantuns pertutgads per che quels possian prender posiziun.

³ Las trais regiuns da viticultura sa cumponan sco suonda:

- a. da la Svizra romanda (Friburg, Genevra, Neuchâtel, Vallais, Vad e la regiun al lag da Biel);
- b. da la Svizra taliana (Tessin e Mesauc);
- c. da la Svizra tudestga (tuts auters chantuns).

⁴ Il cussegl federal regla il champ d'activitad da las cumissiuns regiunalas. El fixescha spezialmain ils princips per la limitaziun da las quantitads.

⁵ Las cumissiuns regiunalas reglan lur organisaziun e suttamettan il text correspondent al cussegl federal per l'approvaziun. Las cumissiuns pon crear sutcumissiuns chantunalas.

Art. 24 Limitaziun da las quantitads

¹ Sin proposta da las cumissiuns regiunalas po il cussegl federal limitar per chantun, regiun u zona la quantidad dad ivas che vegn surpigliada dals vinificaturs. Questa limitaziun sa drizza tenor la surfatscha che vegn cultivada dals vinificaturs e da lur furniturs.

² Sch'il cussegl federal prenda mesiras d'utilisaziun tenor artitel 25 da la lescha d'agricultura, po el limitar la quantidad da la produenziun tenor ils princips da l'alineia 1.

³ Ils chantuns reglan e controllan las mesiras per limitar la produenziun. Els pon engaschar las cumissiuns regiunalas e las sutcumissiuns chantunalas per cooperar tar l'applicaziun da questas mesiras.

⁴ Sche la racolta surpassa la quantidad maximala fixada en ils alineas 1 e 2, dastga la surproduenziun be vegnir utilisada elavurond products senz'alcohol.

⁵ Ils vinificaturs che surpiglian dapli che la quantidad dad ivas fixada, en exclus da las mesiras d'utilisaziun tenor l'artitel 25 da la lescha d'agricultura.

Art. 25 Cuvrida dals custs

¹ Ils custs administrativs e da personal che resultan tar l'execuziun da la limitaziun da las quantitads tenor artitgel 24, vegnan surpigliads dals chantuns en proporziun da lur surfatschas da viticultura.

² La confederaziun sa participescha vi da quests custs mintgamai tenor la forza finanziaria dals chantuns cun 60-80 pertschient.

7. part: Ulteriuras cundiziuns, controllas e mesiras administrativas

Art. 26 Ulteriuras cundiziuns ed obligaziuns

¹ Sch'in chantun na prenda betg ad uras las mesiras executivas tar l'artitgel 18 (cuntegn minimal da zutger) u tar artitgel 24 (limitaziun da la racolta), èn ils products da la viticultura da ses territori exclus da las mesiras d'utilisaziun tenor artitgel 25 da la lescha d'agricultura.

² Ils products da viticultura che na cuntanschan betg il cuntegn natiral minimal en pertschients da zutger per musts da la categoria 2, èn medemamain exclus da las mesiras tenor alinea 1.

³ Uschè ditg ch'in chantun u ina cumissiun regionala n'exequescha betg quest conclus u be manglusamain, na vegnan concedidas naginas contribuziuns federalas.

Art. 27 Controllas

Ils proprietaris, fittadins u vinificaturs èn obligads da preschentar la documentaziun necessaria als organs da controlla da la confederaziun, dals chantuns u da las cumissiuns regionalas e da permetter l'access a tut il giaschom che serva a la viticultura sco er a tuts indrizs per la preparaziun e per il deposit dal vin. Ils uffizials dal register funsil sustegnan ils organs da controlla en lur activitad.

Art. 28 Cuvrida da las expensas

Las expensas che resultan da quest conclus vegnan cuvridas tras la reserva «Fond da viticultura» (art. 46 LA 1).

Art. 29 Pajament da las contribuziuns

Per il pajament da las contribuziuns federalas valan conform lur senn ils artitgels 102 alinea 3, 103 e 104 da la lescha d'agricultura.

Art. 30 Obligaziun da dismetter vignas

¹ Ils chantuns ordainan la dismessa da vignas plantadas illegalmain (art. 2).

² Il proprietari da la parcella u il fittadin sto dismetter la vigna entaifer dudesch mais dapi il cumond correspondent. Suenter che quest termin è spirà pon ils chantuns laschar dismetter la vigna sin donn e cust dal culpabel.

8. part: Limitaziun da l'import

Art. 31

¹ Sche l'import da vin è limità concernent la quantidad (art. 23 al. 1 lit. a LA), po ina part dals singuls contingents vegnir ingiantada; per regla daventa quai mintga quater onns. Il departament regla la procedura.

² Il departament fixescha:

- a. la taxa da reducziun per furmar ina reserva (massa d'ingiant e repartiziun dals singuls contingents a tals cun il dretg acquistà da nov); quella munta a 5-15 pertschient dals contingents naziunals e globals da pli che 5000 hl; el po er reducir contingents da 5000 hl e pli pitschens;
- b. la quantidad maximala che po vegnir acquistada tar in ingiant; quella na dastga betg surpassar per in importader la traidubla part da sia quantidad retegnida.

³ L'ingiant po vegnir limità a la part pretendida dapli che la quantidad retegnida e destinada a l'ingiant.

⁴ In contingent individual na dastga betg surpassar 10 pertschient dal contingent global, cumprais tuttas provegnienschas.

⁵ Il retgav da l'ingiant va en la reserva «Fond da viticultura».

9. part: Protecziun legala e disposiziuns penalas

Art. 32 Protecziun legala

¹ Cunter decisiuns da l'uffizi federal pon ins far recurs al departament.

² Dal rest valan las disposiziuns generalas da la lescha davart l'organisaziun giudiziala federala.

Art. 33 Plantaziun senza consentiment

Tgi che planta vits senza consentiment vegn punì cun ina multa da 50 raps fin 2 francs per m² surfatscha plantada.

Art. 34 Violaziun da l'obligaziun da dismetter vignas

¹ Tgi che n'observa betg l'obligaziun da dismetter vignas vegn punì cun ina multa d'almain 4 francs per m² da la surfatscha plantada illegalmain.

² Uschè ditg ch'exista la plantaziun illegala, vegni dà mintg'onn ina multa pli gronda.

³ Ils chantuns communitgeschan lur decisiuns penalas a la procura federala.

Art. 35 Autras cuntravenziuns

¹ Tgi che intenziunadamain:

- a. refusa da preschentar als organs da controlla la documentaziun necessaria u da dar access al giaschom che serve a la viticultura u als indrizs per la preparaziun e per il deposit da vin;

b. fa indicaziuns nunvairas u engianontas en ina dumonda per contribuziuns u
c. cuntrafa en outra moda e maniera a las disposiziuns da quest conclus u ad
in'ordinaziun da la quala il surpassament è vegnì declerà per punibel,
vegn punì cun multa, uschenavant ch'i na sa tracta betg d'in grev act punibel.
² Sch'il culpabel agescha per negligentscha, munta la multa a maximal
5000 francs.

Art. 36 Dretg applitgabel

¹ Las disposiziuns generalas dal cudesch penal svizzer èn applitgabras. Cumplicitad è punibla.

² Il procediment penal sa perscriva entaifer tschintg onns. L'interrupziun da la perscripziun po prolungar il termin per maximal la mesadad dal temp.

Art. 37 Cumpetenzza e procedura

Cuntravenziuns conform ils artitgels 33-35 vegnan persequitadas e giuditgadas dals chantuns.

10. part: Disposiziuns finalas

Art. 38 Execuziun

¹ Il cussegl federal exequescha quest conclus, uschenavant che l'execuziun n'è betg chausa dals chantuns.

² Las disposiziuns executivas dals chantuns èn da communitgar al departament.

Art. 39 Disposiziuns transitorias

¹ Ils artitgels 44 e 45 da la lescha d'agricultura n'èn betg applitgabels durant la durada da validitad da quest conclus.

² Quest conclus vala per ils fatgs occurrìs avant sia passada en vigur, sch'el è pli favuraivel per il pertutgà.

Art. 40 Referendum ed entrada en vigur

¹ Quest conclus è liant generalmain; el è suttamess al referendum facultativ.

² El va en vigur il 1. da schaner 1990 cun effect fin als 31 da december 1999.

Sisavel project Lescha federala davart l'organisaziun giudiziala

Situaziun da partenza

La lavur da nossas dretgiras supremas – dal tribunal federal a Losanna e dal tribunal d'assicuranza a Lucerna – s'augmenta dapi onns. Il dumber dals recurs tar il tribunal federal s'è pli che dublà dapi l'onn 1970. Ils tribunals na pon betg pli garantir oz che las sentenzias vegnian dadas entaifer in termin commensurà. Ultra da quai n'èsi betg pli pussaivel da resguardar commensuradamain autras incumbensas impurtantas. Ils tribunals han gea er da survegliar ch'il dretg vegnia applitgà a moda unifurma e da sviluppar quel vinavant en dumondas essenzialas.

Cussegl federal e parlament han gia prendì diversas mesiras per megliar questa situaziun. Ins ha augmentà il dumber dals derschaders federals e surtut quel da lur collavuratur; cun mesiras internas han ins augmentà l'effizienz dals tribunals. Per garantir als burgais ina liquidaziun a temp da lur recurs, èn ulteriuras mesiras legalas absolutamain necessarias per distgargiar ulteriurmain il tribunal federal.

Cun la revisiun da la lescha federala che regla l'activitad dals tribunals supremi, èsi pussaivel da cuntanscher questa finamira. La nova lescha distgargia il tribunal federal spezialmain tras las suandantas novaziuns:

- amplificaziun da tschertas preinstanzas giudizialas
- simplificaziun da la procedura da decisiun
- augment da las valurs en lita
- introducziun d'ina procedura da preexaminaziun per recurs da dretg public

La nova lescha meglierescha dentant er directamain la protecziun legala dals burgais, tranter auter cun adattaziuns a la convenziun europeica dals dretgs umans. Uschia pon ils burgais defender meglier lur dretgs.

Il referendum è vegnì prendì pervia da l'augment da la valur en lita en fatgs civils ed er pervia da la procedura speziala da preexaminaziun per il recurs da dretg public, uschia ch'il pievel ha da decider.

Il cussegl federal ed il parlament èn persvadì che la revisiun saja necessaria, sch'il tribunal federal duai vegnir distgargià e sch'ins veglia mantegnair la qualitat da nossa giurisdicziun.

Arguments dal comité da referendum

Il comité da referendum motivescha ses referendum sco suonda:

«Quest project duai vegnir refusà pervia da duas raschuns principalas:

1. L'augment da la valur en lita dad 8000 sin 30000 francs

Cun l'augment da la valeur en lita sin almain 30000 francs na pudess ins betg pli appellar al tribunal federal en tscherts cas sco per ex. en fatgs da fittaziuns d'abitaziuns ed en cas da relaziuns da lavur. Er en dumondas concernent la protecziun dals consuments sto il tribunal federal pudair s'occupar da cas sut questa valur en lita. Sco dapertut, sto il tribunal federal er qua pudair decider liantamain en dumondas da princip per l'entira Svizra. Cun in Na pudais Vus impedir che 26 dretgiras chantunalas sviluppeschian lur atgna pratica giuridica en impurtantas dumondas da dretg (fittanza, lavur, dretgs dals consuments). Quai maina ad ina differenta pratica da dretg ed ad ina malsegirezza da dretg. Ina tala limitaziun na dastga betg vegnir acceptada. Il tribunal federal è qua per tuts.

2. Il recurs da dretg public vegn fatg pli difficil

Cun in recurs da dretg public po mintgin sa defender cunter violaziuns da dretgs costituziunals (per ex. arbitrariadad) tras il stadi. Cun la nova revisiun da l'OG ston ils derschaders federals sez examinar, sch'in recurs motivà è impurtant avunda per entrar en chaussa (examinaziun da l'impurtanza en il rom d'ina procedura preliminar obligatoria). I n'è betg acceptabel ch'in derschader decida sez, sch'el veglia insumma giuditgar ina chaussa. Questa nova disposiziun privescha ina via da dretg da gronda simpladad da ses effect. Burgais e burgaisas dals stadis vischinants èn fin uss stads scuidus sin nus pervia da questa pussaivladad legala.

Las schliaziuns proponidas cunter la surlavur pretendida da noss tribunal federal va a donn e cust da la protecziun legala ed è da refusar per quest motiv. Las structures insufficientas dal tribunal federal ston vegnir meglieraidas, ma na sin donn e cust da quel che tschertga ses dretg. Il tribunal federal dastga, sco terza pussanza dal stadi, pretender dapli meds finansials che fin uss per pudair far buna lavur er per l'avegnir.

Malgrà ch'il project cuntegna er aspects positivs, èn quests dus puncts principals da tala muntada, che la revisiun na dastga betg vegnir messa en vigur. Per quest motiv recamondan tuttas federaziuns che sustegnan las Giuristas ed ils giurists democratics da la Svizra, sco las organisaziuns dals lavurants, dals fittaders e dals consuments, da metter en l'urna in **NA** decidi cunter la revisiun da la lescha federala davart l'organisaziun giudiziala.»

Posiziun dal cussegl federal

La revisiun prevista da l'organisaziun giudiziala federala porta in distgargiamment dal tribunal federal. Quests èn ils arguments che plaidan spezialmain en favur da la nova lescha:

In distgargiamment dal tribunal federal è necessari ed urgent

Dapi onns s'augmenta il dumber dals burgais che van a Losanna per cuntanscher lur dretg. Questa tendenza vegn a durar vinavant, perquai ch'igl è da spetgar, per exempel tras l'execuziun dal dretg davart la protecziun da l'ambient u da la realisaziun da projects pli gronds en connex cun il traffic, che numerus burgais vegnan ad inoltrar recurs. Ils burgais vegnan spezialmain alur a sentir la surlavur dal tribunal federal, cur ch'els sco partida en ina procedura avant il tribunal federal ston spetgar ditg – forse per els memia ditg – sin ina sentenza da Losanna. In distgargiamment da noss tribunal suprem è per quest motiv ina necessitad.

I na basta betg be cun mesiras organisatorias

Il dumber dals derschaders federals è vegni augmentà la davosa gia l'onn 1978 da 28 sin 30, quai per distgargiar els da la surlavur. Cun in ulterior augment pli grond exista il privel che l'unitad da la giurisdicziun vegnia pregiuditgada. Las mesiras organisatorias da fin uss, per las qualas ina revisiun da la lescha n'è betg stada necessaria, na tanschan betg, malgrà ch'ellas han meglierà las metodas da lavur e l'infrastructura. Momentanmain vegni engaschè tranter auter collavuratur persunals per ils derschaders federals; a medem temp vegn la documentaziun giuridica transferida sin la elavuraziun electronica da datas.

L'augment da la valor en lita è surtut ina gulivaziun da la chareschia

Il tribunal federal duai tenor pussaivladad vegnir distgargià da cas nua ch'i va per be pitschens imports da daners. Per quest motiv è la valor en lita tar recurs en dispitas da dretg da facultad vegnida fixada il 1959 sin 8000 francs. L'augment proponì sin 30000 francs è giustifitgà. Gia sin fundament da la chareschia dapi il 1959 stuess ella vegnir augmentada oz sin radund 24000 francs. Concernent ils auters fatgs civils sco er pertutgant il vast champ dal dretg administrativ, costituziunal e penal existan dal rest nagins limits concernent la valor en lita.

Las novaziuns las pli impurtantas

Mesiras per distgargiar il tribunal federal

La **valor en lita** en cas da dispitas da dretg da facultad vegn augmentada; plants directs al tribunal federal concernent il dretg administrativ vegnan remplazzads per la gronda part tras la procedura da decisiun che dat la pussaivladad d'appellar al tribunal federal. Ils custs da dretgira vegnan calculads a moda pli simpla, las taxas augmentadas e l'obligaziun da far pajaments anticipads vegn introducida generalmain.

Cun l'introducziun d'ina **procedura da preexaminaziun** èsi pussaivel da reducir las expensas da l'examinaziun en cas da recurs da dretg public; la dretgira po il pli savens decider en la cumposiziun da trais derschaders (empè da tschintg derschaders); la procedura simplifitgada e la procedura da circulaziun vegnan applitgadas pli savens. Sche las partidas e las preinstanzas van d'accord, po il tribunal desister da motivar la sentenza e spargnar temp uschia. Medemamain limitadas vegnan en tscherts cas la tractanda orala da recurs e la tractanda finala ed en cas da recurs da dretg administrativ la controlla da la commensurabladad.

Amplificaziun da las preinstanzas giudizialas: La confederaziun crescha novas cumisiuns da recurs, quai vul dir dretgiras administrativas spezialas che giuditgeschan recurs cunter decisiuns da las autoritads administrativas. Ils chantuns numnan autoritads giudizialas sco davosas instanzas chantunalas, uschenavant ch'il recurs da dretg administrativ è admissibel directamain al tribunal federal.

Plinavant dat la lescha er la pussaivladad al tribunal federal da crear ina terza **partiziun da dretg public**, per il cass che quel considerescha quai per necessari. Ultra da quai vegni er reglà en la lescha l'occupaziun accessoria dals derschaders federals e l'engaschament da collavuratur persunals dals derschaders federals.

Meglieraziuns directas da la protecziun da dretg

Numerusas disposiziuns da la lescha megliereschon directamain la protecziun da dretg dal burgais. Adattadas vegnan uschia leschas da procedura da la confederaziun a la convenziun europeica dals dretgs umans (CEDU). Midà vegn per exempl il process penal federal: Il dretg d'arrest, la surveglianza uffiziala (tranter auter tadlar discurs al telefon) e la confiscaziun d'objects e da valurs da facultad vegnan suttamess a mesiras pli rigurusas. Sentenzias dals dus tribunals federals pon vegnir revedidas, sch'ellas vegnan consideradas da la CEDU per cuntrarias a la convenziun ed ina reparaziun è pussaivla be tras ina revisiun. Ils burgais duain per l'avegnir er avair la pussaivladad da deponer inoltraziuns tar las represchentanzas diplomaticas e consularas svizas en l'exteriur per pudair observar ils termins. I vegn simplifitgà al burgais la via per meglierar faussas scrittiras da dretg. Ils custs per la translaziun da scrittiras da dretg en u ord in linguatg nazional vegnan purtads da la cassa da la dretgira.

L'augment da la valur en lita è supportabel

L'augment da la valur en lita n'ha betg consequenzas nunsupportablas per ils burgais. La statistica mussa che per l'onn 1988 radund dus terzs dals recurs concernent il dretg da fittanza e radund la mesadad dals cas concernent relaziuns da lavur avessan pudì vegnir suttamess cun recurs al tribunal federal, er sche la valur en lita fiss stada fixada sin 30000 francs. Per quels cas, tar ils quals la valur en lita na vegn betg cuntanschida, exista er per l'avegnir la pussaivladad d'appellar al tribunal federal cun in recurs da dretg public pervia da violaziun da dretgs costituziunals.

Il tribunal federal resta il garant da la costituziun

Per distgargiar il tribunal federal han ins oriundamain vuli introducir ina procedura d'admissiun che avess permess al tribunal da liquidar dispitas da main gronda impurtanza pli spertamain e cun main lavur. Il parlament ha refusà questa novaziun perquai ch'ella muntia ina reducziun dals dretgs dals burgais ed el ha remplazzà questa proposta cun stgaffir ina procedura da preexaminaziun speziala per il recurs da dretg public.

Ils burgais dastgan er per l'avegnir spetgar dal tribunal federal in'examinaziun materiala da lur affars giudizials, sche las premissas formalas èn ademplitas. L'access al tribunal federal resta uschia garanti sco fin oz en cas da violaziuns dals dretgs costituziunals dals burgais, er sch'il tribunal examinescha sut circumstanzas be summaricamain il cas da dispita. L'objecziun che la procedura da preexaminaziun saja cunter la costituziun e na democratica, na constat però betg.

Ils avantatgs per il burgais predomineschan

Ultra dal distgargiament dal tribunal federal porta la lescha ina retscha da novaziuns che megliereschan directamain la protecziun da dretg dals burgais. Tranter auter vegnan las disposiziuns da procedura da la confederaziun adattadas a la convenziun europeica dals dretgs umans. Midà vegn per exempel er il process penal federal: Il dretg d'arrest, la surveglianza uffiziala (tranter auter tadlar discurs al telefon) e la confiscaziun d'objects e da valurs da facultad vegnan suttamess a mesiras pli rigurusas.

Cussegl federal e parlament recomondan per ils motifs allegads d'acceptar la nova lescha federala davart l'organisaziun giudiziala.

Sisavel project Lescha federala davart l'organisaziun giudiziala

Text da votaziun

Lescha federala davart l'organisaziun giudiziala

Midada dals 23 da zercladur 1989

I

La lescha federala davart l'organisaziun giudiziala vegn midada sco suonda:

Titel

Lescha federala davart l'organisaziun giudiziala (Organisaziun giudiziala [OG])

Art. 1 Titel marginal ed al. 1 e 3

Commembers;
derschaders
accessoris.
Moda d'elec-
ziun

¹ Il tribunal federal consista da 30 commembers e da 15 derschaders accessoris.

³ Sche derschaders che abandonan il tribunal federal vegnan elegids sco-derschaders accessoris, n'èn els betg da quintar tar il dumber dals derschaders accessoris.

Art. 3 a

Occupaziun
accessoria

¹ Il tribunal federal po permetter a ses commembers l'actividad sco expert e derschader da cumpromiss sco er autras occupaziuns accessorias be alur, sche l'adempliment illimità da las obligaziuns da l'uffizi, l'independenza e la reputaziun dal tribunal n'èn betg pregiuditgads.

² Il tribunal federal ordaina la cumpetenzza e las premissas per questa permissiun en in reglament.

Art. 4 al. 1 e 2

¹ Parents e quinads en lingia directa ed en lingia laterala fin al quart grad sco er consorts e consorts da fragliuns na dastgan betg exequir a medem temp l'uffizi d'in commember u d'in derschader accessori dal tribunal federal, d'in inquisitur federal, dal procuratur federal u d'in auter represchentant da la procura federala.

² *Abroga*

Actuar da
dretgira,
secretaris e
collavuratur
persunals

Art. 7 Titel marginal ed al. 1

¹ L'assemblea federala fixescha cun il preventiv il dumber dals actuars da dretgira, dals secretaris e dals ulteriurs collavuratur scientifics, inclus ils collavuratur persunals dals derschaders.

Art. 12 al. 1 lit. a

¹ Il tribunal federal elegia ord ses mez per la durada da dus onns chalendars las suandantas partiziuns:

- a. duas u trais partiziuns da dretg public per las fatschentas da dretg public e dretg administrativ, uschenavant che questas fatschentas n'èn betg tenor reglament adossadas ad in'autra partiziu u tenor ils artitgels 122ss. al tribunal federal d'assicuranza;

Art. 13 al. 1 e 5

¹ Il tribunal federal numna per la medema durada ils parsuras da las partiziuns e designa il substitut dal president da la chombra d'accusaziun.

⁵ Il parsura da la partiziu po renviar ord la sala da dretgira persunas che na sa suttamettan betg a sias ordinaziuns. El po punir talas cun ina multa disciplinara da fin 300 francs e las schar metter en arrest fin 24 uras. La medema cumpetenza ha er il derschader incumbensà da l'instrucziun per ils dis da dretg ordinads dad el.

Art. 15

Quorum

¹ Per regla sa cumponan las partiziuns da trais derschaders.

² Davart dumondas da dretg da muntada principiala u sin ordinaziun dal parsura da la partiziu decidan las partiziuns da dretg public, las partiziuns civilas e la curt da cassaziun en fatgs penals en la cumposiziun da tschintg derschaders.

³ Las partiziuns da dretg public decidan en la cumposiziun da set derschaders davart recurs da dretg public cunter decrets chantunals suttames al referendum e cunter decisiuns davart l'admissibilitad d'ina iniziativa u davart la necessitad d'in referendum, danor davart recurs en fatgs communal.

Art. 17 al. 1

¹ Tractativas cun partidas, deliberaziuns e votaziuns èn publicas cun excepziun da las deliberaziuns e votaziuns da las partiziuns penals, da la chombra da stumadira e da concurs e sch'i sa tracta da fatgs disciplinars, da las partiziuns dal dretg public.

Art. 30

Scrittiras processualas

¹ Tuttas scrittiras processualas per il tribunal èn da rediger en in linguatg naziunal e d'inoltrar, munidas cun la sottascripziun, cun las agiuntas prescrittas ed en dumber suffizient per il tribunal e per mintga cuntrapartida, ma almain dentant en dus exemplars.

² Mancan la sottascripziun d'ina partida u d'in represchentant autorisà, la plenipotenza da quel u las agiuntas prescrittas, u n'è il sottascribetg admiss sco represchentant, vegni fixà in termin commensurà per eliminar la macanza cun la smanatscha che la scrittira processuala na vegnia cas cuntrari betg resguardada.

³ Inoltraziuns nunlegiblas, nuncunvegnetas ed extendidas sur mesira èn medemamain da renviar per las schar modifitgar.

Art. 31

Disciplina

¹ Quel che violescha en la procedura scritta u orala la creanza duida u disturba l'andament da la fatschenta, è da punir cun ina reprimanda u cun ina multa disciplinara da fin 300 francs.

² Pervi da process ord levsemm u senza motiv po tant la partida sco er il represchentant da quella vegnir punì cun ina multa disciplinara fin 600 francs ed en cas da repetiziun fin 1500 francs.

Art. 32 Titel marginal, al. 3, 4 e 5

Termins
a. Calculaziun,
observaziun

³ Acts processuals èn d'interpreter entaifer il termin. Inoltraziuns ston vegnir consegnadas il pli tard il davos di dal termin a l'autorità competenta u per mauns da quella a la PTT svizra u ad ina represchentanza diplomatica u consulara svizra.

⁴ Sche la lescha na dispona betg autramain, vala il termin per observà:

- a. sch'ina istanza ch'è d'inoltrar tar la dretgira, è vegnida inoltrada ad uras tar in'otra autorità federala u tar in'autorità chantunala che ha prendì la decisiun;
- b. sch'ina istanza ch'è d'inoltrar tar ina preistanza chantunala, è vegnida inoltrada ad uras tar la dretgira u tar in'otra autorità federala.

⁵ Questas istanzas èn da consegnar senza retad a l'autorità competenta.

Art. 36a

Proceduras spezialas
a. Procedura simplifitgada

¹ Las partiziuns decidan en la cumposiziun da trais derschaders en cas d'unanimitad senza deliberaziun publica davart:

- a. il na entrar en chausa en cas da meds legals e plants evidents main inadmissibels;

- b. il na entrar en chaussa en cas da recurs da dretg public per mancanza d'impurtanza da la chaussa da dispita (art. 92);
- c. il refusar meds legals evidentamain na motivads;
- d. l'admissa da meds legals evidentamain motivads.

² Meds legals e plants che sa basan sin in process a moda querulanta u abusiva n'èn betg admissibels.

³ Las partiziuns motiveschan lur decisiuns a moda summarica. Ellas pon renviar a las explicaziuns en la decisiun contestada u en la consultaziun d'ina partida u autoritad participada.

Art. 36b

b. Procedura per via da circulaziun

Il tribunal po decider per via da circulaziun dals acts, sch'i sa resulta unanimad e nagin dals derschaders pretenda ina deliberaziun orala.

Art. 37 al. 2bis e 3

^{2bis} Cun il consentiment da las partidas e da la preinstanza po il tribunal desister d'ina motivaziun en scrit.

³ La sentenza vegn redigida en in linguatg uffizial, per regla en il linguatg da la decisiun contestada. Sche las partidas discurren in auter linguatg, po la redacziun da la sentenza succeder en quest linguatg. En cas da process directs, vegni preni resguard dal linguatg da las partidas.

Art. 40

Relaziun cun il process civil federal

Nua che questa lescha na cuntegna betg disposiziuns spezialas davart la procedura, vegnan applitgadas las prescripziuns da la lescha federala davart il process civil federal.

Art. 41

Process direct a. En general

¹ Il tribunal federal decida sco suletta instanza:

- a. dispitas da dretg civil tranter la confederaziun ed in chantun u tranter chantuns;
- b. pretensiuns da dretg civil da privats u da corporaziuns cunter la confederaziun, sche la valur en lita munta ad almain 50 000 francs; excepids da quai èn plants sin fundament da la lescha federala dals 28 da mars 1905 davart la responsabladad da las interpresas da viafier e da navigaziun a vapur e da la posta, sin fundament da la lescha federala davart il traffic sin las vias e da la lescha davart la responsabladad concernent l'energia nucleara dals 18 da mars 1983 sco er tuts plants cunter las viafiers federalas svizras;
- c. autras dispitas da dretg civil, sche las duas partidas appelleschan al tribunal federal empè da las dretgiras chantunales e la valur en lita munta almain a 200 000 francs.

² Sch'il tribunal federal n'è betg competent, èsi da purtar plant concernent pretensiuns da dretg civil cunter la confederaziun avant las dretgiras chantunalas en la citad da Berna u en la chapitala dal chantun en il qual il planschider a ses domicili; cunvegrientschas divergentas u disposiziuns da dretg federal restan resalvadas.

Art. 42 al. 1

¹... la valor en lita munta ad almain 50 000 francs,...

Art. 44 lit. a

L'appellaziun è admissibla concernent dispartas da dretg civil da natira na pecuniara sco er en ils cas suandants:

a. Refusaziun da la midada dal num (art. 30 al. 1 e 2 CC);

Art. 45 lit. a e b

L'appellaziun è admissibla senza resguard da la valor en lita en chausas civilas da natira pecuniara:

a. en dispartas davart il diever d'ina firma da commerzi, davart la protecciun da marcas da fabrica e da commerzi, la denominaziun da provegnientscha da rauba, la distincziun industrialia ed ils musters e models industrials, davart las patentas d'invenziuns, la protecciun da spezias, ils dregts d'auturs vid ovras literaras ed artisticas e davart ils cartels;

b. *Abrogà*

Art. 46

b. Cun summa d'appellaziun

¹ En dispartas da dretg civil davart autras pretensiuns da natira pecuniara è l'appellaziun be admissibla, sche la valor en lita tenor il petitum contestà avant la davosa instanza chantunala munta almain a 30 000 francs.

² La medema valor en lita vala en la procedura per l'annullaziun da titels ipotecars u cupons da tschains (art. 870 ed 871 CC), da vaglias (art. 971 e 972 DO), spezialmain da titels nominals (art. 977 DO ed art. 9 disp. trans.), titels al purtader (art. 981-989 DO), cambialas (art. 1072-1088 DO), schechs (art. 1143 cif. 19 DO), palpiris d'ordras sumegliants a cambialas ed auters (art. 1147, 1151 e 1152 DO), sco er da polissas d'assicuranzas (art. 13 da la LF davart il contract d'assicuranza).

Art. 51 al. 1 lit. a

¹ La procedura avant las autoritads chantunalas e la redacziun da las decisiuns sa drizzan tenor las prescripziuns da la legislaziun chantunala; resalvadas en las suandantas disposiziuns:

- a. Sch'i na vegn betg pretendi ina summa daners determinada en cas da dispitats da natira pecuniara, èsi d'inditgar en il plant e, uschenavant che quai è pussaivel senza pli grondas difficul-tads, da constatar en la decisiun, sche la valur en lita prescritta è cuntanschida;

Art. 55 al. 1 lit. a e c

¹ Ultra da la designaziun da la decisiun contestada e da la partida, cunter la quala l'appellaziun vegn fatga, sto l'act d'appellaziun cuntegnair:

- a. en cas da dispitats da natira pecuniara, da las qualas la summa en lita n'è betg determinada, l'indicaziun, sche la valur en lita pretendida saja cuntanschida, sco er ils motivs per ils quals il planschider d'appellaziun contesta ina eventuala constataziun cuntraria da la preistanza;
- b. la motivaziun da las propostas. Ella duai cuntegnair curtamain qualas normas dals dretgs federals sajan violadas tras la decisiun contestada e quant enavant ch'ellas sajan violadas. Expectoraziuns che sa drizzan cunter las constataziuns dals fatgs, la preschentaziun da novs fatgs, novas objecziuns, contestaziuns e novs mussaments sco er discussiuns davart la violaziun dal dretg chantunal n'èn betg admissiblas;

Art. 59

Resposta,
appellaziun
adesiva

¹ Al planschì tras l'appellaziun vegni concedì in termin da 30 dis per prender posiziun vers l'appellaziun, nun che quella vegnia liqui-dada en la procedura simplifitga cun decider da betg entrar en chausa u da la refusar.

² Il planschì po pretender en sia resposta in'appellaziun adesiva, faschond atgnas propostas da midada cunter il planschider.

³ Las prescripziuns formalas che valan per l'act d'appellaziun èn conform lur senn applitgabras per la resposta e per l'appellaziun adesiva.

⁴ Las cuntrapartidas obtegnan in termin per responder a l'appella-ziun adesiva. In ulteriur barat da scrittiras na vegn per regla betg pratitgà.

⁵ L'appellaziun adesiva croda, sche l'appellaziun vegn retratga u sch'il tribunal n'entra betg en chausa.

Art. 60 e 61

Abrogà

Art. 62 al. 1 e 2

¹ Il president po ordinar ina tractativa orala.

² *Abrogà*

Art. 72 al. 2 e 3

² *Abrogà*

³ Sch'il tribunal ordaina in barat da scrittiras, consegna el il recurs a l'autorità che ha dà la decisiun contestada ed er a l'adversari dal recurs. Il tribunal dat a quel in termin commensurà per prender posiziun.

Art. 73 al. 2, segunda mesa frasa

² ... el po dentant en il cas previs en l'artitgel 68 alinea 1 litera e decider sez davart la cumpetenzza giudiziala, sch'ella è madira per vegnir giuditgada.

Art. 86

Exauriment
dals meds
da dretg
chantunals

¹ Il recurs da dretg public è be admissibel cunter decisiuns da la davosa instanza chantunala.

² En cas da recurs sin il sector da l'imposiziun dubla da taglia e da l'arrest da facultad da stadis esters n'èsi betg necessari da far diever da tuts meds da dretg chantunals.

Art. 92

Procedura
speziala
d'examinaziun
preliminara

¹ L'object d'in recurs da dretg public vegn examinà preliminar-main da las partiziuns concernent l'impurtanza ch'al cumpeta.

² Ina chausa è impurtanta:

- a. sche la dumonda da dretg è da muntada principiala, sch'ella è fin uss anc betg vegnida giuditgada dal tribunal federal u sch'ella basegna ina nova examinaziun;
- b. sche la decisiun contestada divergescha da la giurisdicziun dal tribunal federal;
- c. sch'i sa tracta da recurs cunter decretis chantunals u concernent il dretg da vuschar.

³ En ils auters cas dastga l'impurtanza d'ina chausa be vegnir segnada, sche l'examinaziun summarica dal recurs, da la decisiun contestada e dals acts da l'autorità inferiura na dat nagins indizis per l'existenza d'ina violaziun da dretg sco ella è vegnida fatga valair.

Art. 93 al. 1

¹ Sch'il tribunal ordaina in barat da scrittiras, consegna el il recurs a l'autorità che ha relaschà la decisiun contestada u il decret sco er a la cuntrapart ed ad eventuels auters partecipads. El fixescha per quels in termin commensurà per consegnar ils acts e per la consultaziun.

IIa. Davosa
instanza
chantunala

Art. 98 lit. e

Il recurs da dretg administrativ è admissibel cun la resalva da l'artigel 47 alineas 2-4 da la lescha federala dals 20 da december 1968 davart la procedura administrativa cunter decisiuns:

- e. da cummissiuns federalas da recurs e da cumpromiss inclus dregiras da cumpromiss sin basa da contracts da dretg public;

Art. 98 a

¹ Ils chantuns elegian autoritads giudizialas sco davosas instanzas chantunalas, uschenavant ch'igl è admissibel da far in recurs da dretg administrativ directamain al tribunal federal cunter decisiuns da questa instancia chantunala.

² Ils chantuns reglan la cumpetenza, l'organisaziun e la procedura da questa autoritad giudiziala en il rom dal dretg federal.

³ La legitimaziun da far recurs ed ils motivs da far recurs èn da garantir almain en la medema dimensiun sco per il recurs da dretg administrativ al tribunal federal.

Art. 99 lit. e ed e^{bis}

Il recurs da dretg administrativ è inadmissibel cunter:

- e. decisiuns davart permissiuns da stabiliments nuclears e mesiras preparativas;
- e^{bis}. la concessiun u refusaziun da permissiuns da construcziun u da manaschi per auters stabiliments technics u per vehichels;

Art. 100 lit. a, b cif. 5, lit. e cif. 5, lit. f, k, r ed s

Il recurs da dretg administrativ è ultra da quai inadmissibel cunter:

- a. decisiuns concernent la segirezza interna ed externa dal pajais, la neutralitad, la protecziun diplomatica, la collavuraziun per il svilup e l'agid umanitar sco er concernent las ulteriuras fatschentas exteriuras.
- b. concernent la polizia dals esters:
 - 5. Las decisiuns davart l'admissiun provisoria dad esters.
- e. concernent la relaziun da servetsch dal personal federal:
 - 5. *Abrogà*
- f. decisiuns concernent il procediment penal, danor la refusaziun da l'autorisaziun da perseguitar penalmain il personal da la confederaziun e, uschenavant che las leschas federals correspondentas na disponan betg autramain, decisiuns concernent l'assistenza giudiziala internaziunala en fatgs penals;
- k. concernent la scola:
 - 1. la renconuschientscha u la refusa da renconuscher certificats da matura svizzers;
 - 2. la renconuschientscha, la refusa u la retratg da la reconuschientscha da scolas svizras en l'exteriur;

- r. decisiuns concernent la promoziun da la perscrutaziun, usche-
navant ch'il dretg federal prevesa ch'il cussegl federal decida
sco suletta istanza;
- s. concernent la protecziun da l'ambient:
 - 1. decisiuns davart l'obligaziun dals chantuns da metter a
disposiziun stabiliments adattads per l'utilisaziun, per la
neutralisaziun u dismessa dals ruments ad auters chan-
tuns sco er en quest connex, decisiuns davart la reparti-
ziun dals custs;
 - 2. decisiuns concernent il piazzament da deponidas ed
auters stabiliments da dismessa definitiva da ruments
privlus;
 - 3. la designaziun da las organisaziuns per la protecziun da
l'ambient autorisadas da far recurs.

Art. 101 lit. d

Il recurs da dretg administrativ è er inadmissibel cunter:

- d. decisiuns davart la revocaziun totala u parziala da decisiuns
cunter las qualas il recurs da dretg administrativ è inadmis-
sibel, danor cunter decisiuns davart la revocaziun da decisiuns
favurisas confurm al senn da l'artitgel 99 litera c, d, e^{bis},
f ed h, e da l'artitgel 100 litera b cifra 3, litera c, litera e
cifra 1, litera k cifra 1 e litera l.

Art. 104 lit. c cif. 1 e 2

Il recurs po vegnir fatg pervi da:

c. inopportunitad:

- 1. da decisiuns da la prima istanza concernent la fixaziun
da contribuziuns ed indemnizaziuns da dretg public;
- 2. mesiras disciplinaras cunter persunal federal, ch'il cus-
segl federal decida sco prima istanza.

Art. 105 al. 2

² La constataziun dal fatg è lianta per il tribunal federal, sch'ina
autoritad giudiziala sco preistanza n'ha betg constatà il fatg evi-
dentamain nuncorrectamain, nuncumplettamain u violond disposi-
ziuns da procedura essenzialas.

Art. 109

Abrogà

Art. 110 al. 1 emprima mesa frasa

¹ Ordaina il tribunal in barat da scrittiras, consegna el il recurs a la
preistanza ed ad eventualas autras partidas u ad auters partici-
pads; ...

9. Tractativa
avant las
partidas

Art. 112

Il president po ordinar ina tractativa orala.

1. Admissibladad
dal plant da
dretg admini-
strativ

Art. 116

Il tribunal federal giuditgescha, cun la resalva da l'artitgel 117, dispartidas da dretg administrativ federal davart:

- a. la relaziun tranter confederaziun e chantuns, danor davart l'approvaziun da decrets;
- b. la relaziun tranter chantuns;
- c. pretensiuns concernent indemnizaziun da donns chaschunads tras l'activitad uffiziala da persunas en il senn da l'artitgel 1 alinea 1 litera a-c da la lescha davart la responsabladad.

Art. 117 lit. c

Il plant da dretg administrativ è inadmissibel, sche:

- c. la liquidaziun da la disputa cumpeta tenor autras leschas federalas ad in'autoritad conform il senn da l'artitgel 98 litera b-h; cunter la decisiun da quella po vegnir fatg in recurs da dretg administrativ sco davosa instanza.

Art. 118

Abrogà

2. Disposiziuns
da procedura
complementaras

Art. 120

Dal rest vegnan applitgads tenor lur senn l'artitgel 105 alinea 1 da questa lescha ed ils artitgels 3-85 da la lescha federala davart la procedura civila federala.

Art. 123 al. 1 e 2

¹ Il tribunal federal d'assicuranza sa cumpona da mintgamai nov commembers e da nov derschaders en uffizi accessori.

² Ils artitgels 1-5 vegnan applitgads conform lur senn per l'elecziun dals derschaders e suppleants, l'artitgel 6 per l'elecziun dal president e vicepresident.

Art. 125 emprima frasa

Dal rest s'organisescha il tribunal federal d'assicuranza applitgond conform lur senn ils artitgels 8, 9 alineas 1-3 e 7, artitgel 10, 11, 13 alineas 1-3 e 5, artitgel 14, 15 alineas 1 e 2, artitgel 16-18, 19 alinea 2, artitgel 20-26 e 28. ...

Art. 127 al. 1

Abrogà

Art. 128

II. Cumpetenzia
I. Sco instanza
da recurs
a. Princip

Il tribunal federal d'assicuranza giuditgescha sco davosa instanza recurs da dretg administrativ cunter decisiuns en il senn dals artitgels 97, 98 literas b-h e 98a concernent l'assicuranza sociala.

2. Sco suletta
istanza
a. Princip

Art. 130

Il tribunal federal d'assicuranza giuditgescha sco suletta istanza plants da dretg administrativ tenor il senn da l'artitgel 116 concernent l'assicuranza sociala.

Resalva en
favur da la
LF davart la
procedura
penala

Art. 139

Per la revisiun da sentenzias da las autoritads giudizialas da la confederaziun concernent il chasti vala la lescha federala davart la procedura penala.

Violaziun da la
convenziun
europeica
dals dretgs
umans

Art. 139a

¹ La revisiun d'ina sentenza dal tribunal federal u d'ina preinstanza è admissibla, sche la curt europeica dals dretgs umans u il comité dals ministers dal cussegl da l'Europa ha approvà in recurs individual pervi da violaziun da la convenziun dals 4 da november 1950 per la protecziun dals dretgs umans e da las libertads fundamentalas e dals protocols da quella convenziun e sch'ina reparaziun è pussaivla be tras ina revisiun.

² Sch'il tribunal federal constatescha ch'ina revisiun è inditgada ma ch'ina preinstanza è cumpetenta, consegna el la chausa a quella per l'execuziun da la procedura da revisiun.

³ La preinstanza chantunala ha er alur d'entrar en la dumonda da revisiun, sch'il dretg chantunal na prevesa betg quest motiv da revisiun.

Art. 141 al. 1 lit. c

¹ La dumonda da revisiun sto vegnir preschentada al tribunal federal cun la consequenza da scadenza:

c. En ils cas previs en l'artitgel 139a entaifer 90 dis sunter che l'uffizi federal da justia ha consegnà a las partidas la decisiun da las autoritads europeicas.

Art. 149

Abrogà

Art. 150 al. 1

¹ Tgi che appellescha al tribunal federal ha da garantir ils custs da dretgira presuntivs tenor l'ordra dal president (art. 153 e 153a). En cas da motivs particulars po il tribunal relaschar quella garanzia parzialmain u dal tut.

Custs da
dretgira
a. En general

Art. 153

¹ Ils custs da dretgira ch'èn da pagar da las partidas consistan da la taxa da dretgira sco er da las expensas per traducziuns, cun excepziun da talas en u or dals linguatgs naziunals, sco er per parairis, per indemnisaziuns da perditgas e per arrests d'inquisiziun.

b. Taxa da dretgira

² Sch'in cas vegn liquidà tras ina decleranza da renunzia u tras in accommodament, po la dretgira desister parzialmain u totalmain da custs da dretgira.

Art. 153 a

¹ La taxa da dretgira sa drizza tenor la valur en lita, la dimensiun e la difficultad da la chaussa, tenor la spezia dal process e la situaziun finanziaria da las partidas.

² Ella munta a:

- a. 1000-100 000 francs en dispitas che la dretgira decida sco suletta instanza;
- b. 200-5000 francs en cas da recurs da dretg public e dretg administrativ senza interess da facultad;
- c. 200-50 000 francs en tuttas ulteriuras dispitas.

³ Sche motivs speziels giustifitgeschan quai, po la dretgira surpassar ils imports maximal, dentant fin a maximal al dubel da l'import.

Art. 154 al. 2

² Er en cas d'autras dispitas da dretg public poi vegnir desisti per motivs particulars da taxas da dretgira u indemnisaziuns da partida, sche nagina chaussa civila u nagin interess da facultad stat en dumonda.

Art. 156 al. 4

Abrogà

II

Las midadas d'auters decrets sa chattan en l'annexa; ellas furman ina part integrala da questa lescha.

III

Disposiziuns finalas

1. Disposiziuns executivas

¹ Ils chantuns relaschan, entaifer tschintg onns dapi la passada en vigur da questa lescha, disposiziuns executivas davart la cumpetenzza, l'organisaziun e la procedura da las davosas instanzas chantunalas confirm al senn da l'artitgel 98 a.

² Fin a la decretaziun da la legislaziun executiva pon ils chantuns relaschar provisoriamain las disposiziuns executivas en furma da decrets na suttaposts al referendum.

³ Il cussegl federal relascha entaifer dus onns dapi la passada en vigur da questa lescha disposiziuns executivas davart:

- a. l'organisaziun e la procedura da las cumissiuns federalas da recurs e da cumpromiss tenor il senn dals artitgels 71 a-71 c da la lescha davart la procedura administrativa;
- b. la competenza per la decisiun en quests cas, concernent ils quals il tribunal federal u il tribunal federal d'assicuranza ha fin uss gi da decider sco suletta istanza pertutgant plants da dretg administrativ e quest plant n'è betg pli admissibel tenor ils artitgels 116 e 130. La decisiun è da transferir sin ina autoritad federala ch'è cumpetenta en chausa tenor ses ulteriur champ d'activitad e ch'è directamain u indirectamain preinstanza dal tribunal federal u dal tribunal federal d'assicuranza. Sco preinstanzas directas èsi da designar las cumissiuns federalas da recurs e da cumpromiss cumpetentas en chausa.

2. Abrogaziun da disposiziuns cuntradictorias

¹ Las disposiziuns dal dretg federal e chantunal cuntrarias a questa lescha vegnan abrogadas cun l'entrada en vigur da quella.

² Excepidas èn disposiziuns cuntradictorias davart la competenza, l'organisaziun e la procedura da las davosas istanzas chantunalas sco er davart l'admissibilitad dal plant da dretg administrativ; ellas restan en vigur fin a la decretaziun da las disposiziuns executivas dals chantuns e dal cussegl federal che correspundan a questa lescha.

³ Il cussegl federal po adattar redacziunalmain disposiziuns en leschas federalas e conclus federalas che cuntradian a questa lescha ma ch'èn formalmain betg modifitgads.

3. Disposiziuns transitorias

¹ Questa lescha è applitgbla per las proceduras avant il tribunal federal ed il tribunal federal d'assicuranza introducidas suenter ch'ella è passada en vigur. Concernent ina procedura da recurs u d'appellaziun vala quai dentant be alur, sche la decisiun contestada è er vegnida dada suenter la passada en vigur da questa lescha.

² Ils artitgels 15, 36 a e b, 92, 150, 153 e 153 a da questa lescha èn ultra da quai applitgabels per tuttas proceduras dal tribunal federal e dal tribunal federal d'assicuranza pendentas il mument da sia passada en vigur.

³ Ils chantuns ed il cussegl federal relaschan disposiziuns transitorias concernent lur disposiziuns executivas.

4. Referendum ed entrada en vigur

¹ Questa lescha è suttamessa al referendum facultativ.

² Il cussegl federal ordaina l'entrada en vigur.

³ El suspenda l'entrada en vigur da las disposiziuns en l'annexa da questa lescha davart l'organisaziun e la procedura da cumissiuns federalas da recurs e da cumpromiss sco er davart l'admissibilitad dal plant da dretg administrativ, fin ch'el relascha en questa materia las disposiziuns executivas correspondentas.

Midada d'auters decrets

1. Lescha davart la responsabladad

Art. 10

¹ L'autorità cumpetenta relascha ina decisiun concernent pretensiuns dispartai-vlas da la confederaziun u cunter la confederaziun. La procedura da recurs sa drizza tenor las disposiziuns generalas davart l'organisaziun giudiziala federala.

² Il tribunal federal giuditgescha confirm al senn dals artitgels 116ss. da la lescha federala davart l'organisaziun giudiziala concernent pretensiuns sin indemnisaziun e satisfaziun che resultan da l'actività uffiziala en il senn da l'artitgel 1 alinea 1 litera a-c. Il plant cunter la confederaziun po vegnir fatg tar il tribunal federal, sche l'autorità cumpetenta n'ha betg prendì posiziun u ina negativa cunter pretensiuns entaifer trais mais dapi ch'ellas èn vegnidas fatgas valair.

Art. 19 al. 3

³ Davart pretensiuns dispartai-vlas da terzs u da la confederaziun cunter l'organisasiun sco er da l'organisaziun cunter organs u funcziunaris culpabels relascha l'organisaziun ina decisiun. Quella po vegnir contestada tar il tribunal federal cun in recurs da dretg administrativ. La procedura da recurs sa drizza tenor la lescha federala davart l'organisaziun giudiziala.

Art. 20 al. 3

³ Sche, en ils cas tenor artitgel 10 alinea 2, la confederaziun contesta la pretensiun u sch'il donnegià n'obtegna betg ina posiziun entaifer trais mais, ha quel d'inoltrar il plant entaifer ulteriurs sis mais cun la consequenza da scadenza.

2. Lescha davart l'organisaziun da l'administraziun

Art. 42 al. 1bis

^{1bis} Ellas passan da dretg anor vi sin il departament cumpetent, uschenavant ch'i sa tracta da decisiuns ch'èn suttemessas al recurs da dretg administrativ al tribunal federal tenor la lescha federala davart l'organisaziun giudiziala; il recurs da dretg administrativ cunter decisiuns dal cussegl federal tenor artitgel 98 litera a da lezza lescha resta resalvà.

3. Lescha federala davart la procedura administrativa

Art. 11 Titel marginal

II. Represchentanza obligatoria

Art. 11 a

¹ Sche pli che 20 partidas defendan cun inoltraziuns collectivas u individualas ils medems interess, po l'autorità pretend ch'ellas elegian in u plirs represchentanants per la procedura.

² Sch'ellas na dattan betg suatientscha a questa pretensiun entaifer in termin commensurà, designa l'autorità in u plirs represchentanants.

³ Las disposiziuns davart l'indemnisaziun da las partidas en la procedura da recurs èn applitgables cunfurm a lur senn concernent ils custs da la represchentananza. La partida, cunter la quala las inoltraziuns s'èn drizzadas, ha da pajar anticipadamain ils custs da la represchentananza uffiziala e quai sin ordinaziun da l'autorità.

III a. Fermada dals termins

Art. 22 a

Termins legals u fixads da las autoritads, ch'èn fixads en dis, na curran betg:

- a. dal settavel di avant Pasca fin e cun il settavel di suenter Pasca;
- b. dals 15 da fanadur fin e cun ils 15 d'avust;
- c. dals 18 da december fin e cun il 1. da schaner.

II. Audiziun precedentia
1. En general

Art. 30 Titel marginal

2. Procedura speziala

Art. 30 a

¹ Sche numerusas personas èn probablamain pertutgadas d'ina decisiun, po l'autorità avant sia decisiun publicgar la dumonda u la decisiun intenziunada senza motivaziun en in feagl uffizial, exponer publicamain la dumonda u la decisiun intenziunada cun ina motivaziun dond conuschent il lieu da l'exposiziun.

² Ella taidla las partidas fixond per ellas in termin commensurà per far objecziuns.

³ En sia publicaziun fa l'autorità attent las partidas a l'obligaziun da numnar eventualmain ina represchentananza e da pajar ils custs da procedura sco er las expensas da las partidas.

Art. 36 lit. c e d

L'autorità po dar conuschent sias decisiuns cun ina publicaziun en in feagl uffizial:

- c. en ina chausa cun numerusas partidas;
- d. en ina chausa che na permetta betg d'identifgar tut las partidas senza ina lavur sproporzionada.

Art. 46 lit f e g

Il recurs è inadmissibel cunter:

- f. la fixaziun d'in termin per numnar ina represchentanza;
- g. la denominaziun d'ina represchentanza.

Art. 66 al. 1

¹ L'autorità da recurs proceda d'uffizi anor u sin dumonda d'ina partida a la revisiun da sia decisiun:

- a. sch'in act criminal u in delict la ha influenzà;
- b. sche la curt europeica dals dretgs umans u il comité dals ministers dal cussegl da l'Europa approva in recurs individual pervi da violaziun da la convenziun dals 4 da november 1950 per la protecciun dals dretgs umans e da las libertads fundamentalas e dals protocols da quella convenziun e sch'ina reparaziun è pussaivla be tras ina revisiun.

Quart chapitel: Autoritads spezialas

Art. 71 a

A. Cumissiuns da recurs e da cumpromiss federalas
I. Cumpetenzza e procedura

¹ Uschenavant che autras leschas federalas prevesan quai, decidan las cumissiuns da recurs e da cumpromiss sco emprima instanza e las cumissiuns federalas da recurs sco instanza da recurs.

² La lescha preschenta regla la procedura applitgabla avant questas cumissiuns. Ils artitgels 2 e 3 restan resalvads.

³ Sche las cumissiuns decidan sco cumissiuns da cumpromiss, po il cussegl federal relaschar disposiziuns divergentas, sche quai è necessari.

Art. 71 b

II. Organisaiziun
a. Cumposiziun ed elecziun

¹ Las cumissiuns sa cumponan da set derschaders, sch'il dretg federal na prevesa betg in dumber pli grond.

² Ellas decidan en la composiziun da tshintg derschaders davart dumondas da dretg da muntada principiala e dal rest en la composiziun da trais derschaders; il dretg federal po prevar il derschader singul, spezialmain en cass da recurs nunmotivads u motivads ch'èn evidentamain inadmissibels u per recurs cunter decisiuns davart pretensiuns da dretg da facultad cun valurs en lita be minimas.

³ Il cussegl federal elegia ils presidents, ils vice-presidents ed ils ulteriurs derschaders da las cumissiuns. Faschond quai fa el atenziun che las minoritads linguisticas e las diversas regiuns sajan represchentadas commensuradamain. Sche cumissiuns èn cumpetentas per ina materia determinada, procura el ch'ils interess sajan represchentads commensuradamain.

⁴ El po designar in president communabel per pliras cumissiuns e sche la chargia da lavur pretenda quai, eleger derschaders en uffizi cumplain.

⁵ Per mintga cumissiun u communablain per pliras cumissiuns vegni numnà in secretariat en enclegientscha cun ils presidents da quellas.

Art. 71 c

b. Independenza

¹ Ils derschaders èn independents en lur activitad e suttemess be a la lescha.

² Ils derschaders na dastgan betg far part da l'administraziun federala.

³ Dal rest sa basa il status dals derschaders en uffizi accessori tenor il dretg federal davart ils commembers da cumissiuns extraparlamentaras.

⁴ La relaziun da servetsch dals derschaders cun uffizi cumplain sa basa sin il dretg federal davart la relaziun da servetsch dals funcziunaris federals, uschenavant che l'applicaziun da quel na po betg pregiuditgar l'independenza dals derschaders; il cussegl federal relascha las disposiziuns necessarias. Ultra da quai po el unifitgar la durada dal temp d'uffizi ed il limit da vegliadetgna per ils derschaders en uffizi cumplain ed en uffizi accessori.

⁵ Il persunal dals secretariats da las cumissiuns è suttemess concernent questa activitad als presidents da las cumissiuns.

⁶ Il cussegl federal exequescha la surveglianza administrativa davart la gestiun da las cumissiuns; quellas fan ad el annualmain rapport davart lur gestiun per mauns da l'assemblea federala.

Art. 71 d

c. Excepziuns

Ils artitgels 71 b e 71 c n'èn betg applitgabels per las suandantas organisaziuns, da las qualas l'organisaziun sa basa exclusivamain sin il dretg federal applitgabel en chausa:

- a. la cumissiun da cumpromiss concernent l'utilisaziun dals dretgs d'autur;
- b. las cumissiuns da recurs concernent las visitas sanitaras militaras e las cumissiuns da valitaziun da l'administraziun militar; e
- c. las cumissiuns da valitaziun per l'expropriaziun;
- d. la cumissiun da valitaziun e la cumissiun da recurs per la megliuraziun da la planira da la Linth;
- e. l'istanza da recurs independenta per radio e televisiun;
- f. la dretgira da cumpromiss da la cumissiun AVS/AI;
- g. l'istanza da recurs concernent l'indemnisaziun da custs administrativs da l'assicuranza per dischoccupads;
- h. las cumissiuns da recurs concernent il commerzi da chaschiel e las cumissiuns da recurs regionalas per la contingentaziun dal latg.

Art. 72 Titel marginal

- B. Cussegl federal
- I. Sco istanza da recurs
- 1. Admissibladad dal recurs
- a. En general

Art. 73 Titel marginal

- b. Decisiuns e decrets dals chantuns

Art. 74 Titel marginal

- 2. Inadmissibladad dal recurs

Art. 75 Titel marginal

- 3. Instrucziun dal recurs

Art. 76

- 4. Recusaziun

¹ Il commember dal cussegl federal, dal qual il departamament ha premdi la decisiun contestada, prenda recusaziun tar la decisiun dal cussegl federal.

² Ses departament po sa participar sco in recurrent a la procedura dal cussegl federal ed ultra da quai po el er prender part a la procedura da consultaziun previda tenor artitgel 54 da la lescha federala davart l'organisaziun da l'administraziun.

³ Sch'i vegn preschentà novs elements reals u da dretg a caschun da la procedura da consultaziun, ston il recurrent, eventualas cuntrapartidas u auters participads vegnir envidads da s'exprimer en chaussa.

Art. 77 Titel marginal

- 5. Disposiziuns da procedura complementaras

Art. 78 Titel marginal

- II. Sco suletta u emprima istanza

Art. 79 Titel marginal

- C. Assambla federala

4. Lescha davart ils funcziunaris dals 30 da zercladur 1927

Art. 33

Autoritads disciplinaras èn:

- a. il cussegl federal e las autoritads designadas da quel ed al subordinadas, per lur funcziunaris;
- b. il tribunal federal ed il tribunal federal d'assicuranza per lur funcziunaris;
- c. las instanzas da recurs tenor artitel 58 da questa lescha.

VII. chapitel: Recurs

Art. 58

¹ La protecziun da dretg en dispitas cun ina instituziun da provediment dal personal sa drizza tenor artitel 73 da la lescha federala davart la prevenziun professiunala per vegls, survivents ed invalids.

² Instanzas da recurs per autras pretendiuns da dretg da facultad derivantas da la relaziun da servetsch, per pretendiuns na da dretg da facultad e per mesiras disciplinaras èn:

- a. ils departaments, la chanzlia federala, la direcziun generala da duana e las davosas instanzas d'instituts e manaschis autonoms da la confederaziun per decisiuns en emprima istanza d'autoritads subordinadas;
- b. uschenavant ch'il recurs da dretg administrativ al tribunal federal è admissibel:
 1. il tribunal federal per decisiuns en emprima istanza dal cussegl federal e per decisiuns dal tribunal federal d'assicuranza en fatgs dal personal;
 2. il tribunal federal d'assicuranza per decisiuns dal tribunal federal en fatgs dal personal;
 3. la cumissiun da recurs en fatgs dal personal per decisiuns da recurs e decisiuns en emprima istanza dals departaments, da la chanzlia federala, da la direcziun generala da duana ed en davosa istanza d'instituts e manaschis autonoms da la confederaziun;
- c. uschenavant ch'il recurs da dretg administrativ al tribunal federal n'è betg admissibel:
 1. il departament competent per decisiuns da recurs e decisiuns en emprima istanza da la direcziun generala da duana ed en davosa istanza d'instituts e manaschis autonoms da la confederaziun;
 2. il cussegl federal per decisiuns en emprima istanza dals departaments e da la chanzlia federala;
- d. il tribunal federal per decisiuns da la cumissiun da recurs en fatgs dal personal.

Art. 59

¹ Sch'il recurs da dretg administrativ al tribunal federal n'è betg admissibel, èn las decisiuns da recurs dals departaments e da la chanzlia federala definitivs.

² Decisiuns prendidas en emprima instanza e decisiuns en davosa instanza d'istituts e manaschis autonomis da la confederaziun èn definitivis, uschenavant ch'il cussegl federal fixescha quai en ils reglaments davart ils funcziunaris ed en il reglament davart ils emploiads; sch'el declera decisiuns da recurs per definitivis, po el prevair duas instanzas da recurs entaifer ils instituts e manaschis.

Art. 60

¹ Las cumissiuns disciplinaras giuditgeschan sin proposta dal recurrent recurs cunter mesiras disciplinaras, che n'èn betg sutmessas al recurs da dretg administrativ al tribunal federal, cun excepziun da quellas che pertutgan ina reprimanda ed ina multa fin a 20 francs.

² Il cussegl federal regla organisaziun e procedura da las cumissiuns disciplinaras.

Art. 61

Abrogà

5. Conclus federal dals 19 da december 1969 davart il dumber dals actuars e secretaris da dretgira dal tribunal federal e dal tribunal federal d'assicuranza

Abrogà

6. Conclus federal dals 19 da december 1924 davart l'activitad arbitrala dals commembers dal tribunal federal e dal tribunal federal d'assicuranza

Abrogà

7. Lescha federala dals 4 d'october 1985 davart la fittanza agricula

Art. 51 Recurs a la cumissiun federala da recurs en fatgs da fittanza.

Decisiuns da recurs chantunalas prendidas en davosa instanza èn sutmessas al recurs a la cumissiun da recurs DFEP che decida definitivamain.

8. Lescha federala dals 26 da settember 1890 davart la protecziun da las marcas da fabrica e da commerzi, da las denominaziuns da provegnientscha da rauba e da las distincziuns industrialas.

Art. 16bis al. 2 e 3

² Decisiuns da l'uffizi federal per proprietad spiertala en fatgs da marcas sco er decisiuns dal departament federal da giustia e polizia davart l'annullaziun d'ina marca d'uffizi anor èn sutmessas al recurs a la cumissiun da recurs per proprietad spiertala; la decisiun da quella po vegnir contestada cun in recurs da dretg administrativ al tribunal federal.

³ La medema via da recurs vala per decisiuns da l'uffizi federal dal register da commerzi davart l'inadmissibilitad d'ina denominaziun d'ina firma e dal num d'uniuns u da fundaziuns.

9. Lescha federala dals 30 da mars 1900 davart ils musters e models industrials

Art. 17bis

Decisiuns da l'uffizi federal per proprietad spiertala en fatgs da musters e models èn sutmessas al recurs a la cumissiun da recurs per proprietad spiertala; la decisiun da quella po vegnir contestada cun in recurs da dretg administrativ al tribunal federal.

10. Lescha federala dals 25 da zercladur 1954 davart las patentas d'invenziuns

Art. 59c

D. Meds legals Decisiuns da l'uffizi federal per proprietad spiertala en fatgs da patenta èn sutmessas al recurs a la cumissiun da recurs per proprietad spiertala; la decisiun da quella po vegnir contestada cun in recurs da dretg administrativ al tribunal federal.

Art. 87 al. 5

⁵ Cunter la decisiun dal post d'examinaziun, cun la quala ina dumonda da patenta vegn sutmessada u na sutmessada a la preexaminaziun, po l'aspirant per ina patenta far protesta tar il post d'examinaziun; la decisiun da protesta è sutmessada al recurs a la cumissiun da recurs per proprietad spiertala.

Art. 88 al. 2, 89 al. 3, 90 al. 4 e 91-94

Abrogads

Art. 106

F. Meds legals
I. Instanza
da recurs

¹ Cunter decisiuns dal post d'examinaziun e da las partiziuns da protesta pon ins far recurs a la cumissiun da recurs per proprietad spiertala.

² La cumissiun da recurs decida definitivamain en il rom da la preexaminaziun uffiziala.

Art. 106a al. 1 Introducziun

¹ Autorisà da far recurs a la cumissiun da recurs per proprietad spiertala è:

...

11. Lescha federala dals 20 da mars 1975 davart la protecziun da las spezias

Art. 25 Instanza da recurs

¹ Cunter decisiuns dal biro per la protecziun da las spezias pon ins far recurs a la cumissiun da recurs per proprietad spiertala.

² Davart l'abilitad da protecziun d'ina spezia tenor artitel 5 decida la cumissiun da recurs definitivamain.

³ Autras decisiuns da la cumissiun da recurs per proprietad spiertala èn sutmessas al recurs da dretg administrativ al tribunal federal.

12. Lescha federala dals 20 da december 1985 davart ils cartels

Art. 38 al. 1

¹ Il recurs a la cumissiun da recurs DFEP ed en davosa instanza il recurs da dretg administrativ al tribunal federal èn admissibels:

- a. cunter decisiuns dal departament federal da l'economia publica tenor artitgel 37 entaifer 30 dis;
- b. cunter decisiuns da la cumissiun da cartel tenor artitgel 35 alinea 3 entaifer 30 dis;
- c. cunter decisiuns da la cumissiun da cartel tenor artitgel 31 alinea 3 entaifer 10 dis.

13. Lescha federala davart la procedura civila federala

Art. 69 al. 1

¹ Davart ils custs da process decida la dretgira d'uffizi anor tenor ils artitgels 153, 153a, 156 e 159 da la lescha federala davart l'organisaziun giudiziala.

14. Lescha federala dals 20 da november 1850 davart la cumpetenzza giudiziala per plants civils che vegnan purtads da la confederaziun u cunter quella

Abrogà

15. Lescha federala davart la procedura penala federala

Art. 16 al. 1

¹ Il procuratur federal po laschar substituir da ses substituents ordinaris e da ses adjuncts. En proceduras tenor la lescha federala davart il dretg penal administrativ po el surdar la substituziun avant dretgiras federalas e chantunalas a mandataris spezialis.

Art. 47 al. 1

¹ Il culpabel arrestà è da manar senza retard avant l'autorità che ha relaschà il cumond d'arrest e, sch'i sa tracta d'ina procedura da retschertga da la polizia giudiziala, avant l'inquisitur; el sto vegnir interrogà il pli tard il prim lavurdi che suonda davart il motiv da l'arrestaziun. Vegn el tegnì vinavant en fermanza, èsi d'al communitar il motivs.

Art. 66^{quinquies}

¹ L'inquisitur communitescha al pertutgà entaifer 30 dis suenter la conclusiun da la procedura il motivs, la spezia e la durada da la surveglianza.

² El dastga desister da questa comunicaziun be alur, sch'interess public essenzials, spezialmain la segirezza interna ed externa da la confederaziun pretendan da mantegnair il secret. Per quest intent dumonda el l'approvaziun dal president da la chombra d'accusaziun.

³ Sche l'inquisitur snega sin dumonda l'infurmaziun, sch'ina surveglianza saja succedida, po il pertutgà far recurs entaifer 30 dis tar il president da la chombra d'accusaziun.

Art. 72 al. 3

³ Ils artitgels 66-66^{quinquies} valan conform lur senn.

Art. 73 al. 2

² Cunter la decisiun da confiscaziun poi vegnir fatg recurs entaifer 30 dis tar la chombra d'accusaziun.

Art. 219 al. 3

Abrogà

Art. 229 cif. 4

La revisiun d'ina sentenza cun vigur legala da las assisas federalas, da la chombra criminala e dal tribunal penal federal po vegnir dumandada:

4. sche la curt europeica dals dretgs umans u il comité dals ministers dal cussegl da l'Europa approva in recurs individual pervi da violaziun da la convenziun dals 4 da november 1950 per la protecziun dals dretgs umans e da las libertads fundamentalas e dals protocols da quella convenziun e sch'ina reparaziun è pussaivla be tras ina revisiun; en quest cas sto la dumonda da revisiun vegnir inoltrada entaifer 90 dis sunter la consegna da la decisiun da las autoritads europeicas tras l'uffizi federal da giustia.

Art. 245

Per la regulaziun dals custs valan ils artitgels 146-161 da la lescha federala davart l'organisaziun giudiziala.

Art. 246

Abrogà

Art. 271 al. 2 e 4

² Sche la valor en lita da la pretensiun civila, calculada tenor las prescripziuns valaivlas per il recurs en fatgs civils, na cuntanscha betg l'import pretendi, e sch'i na sa tracta er betg d'ina pretensiun che fiss suttamessa al recurs en la procedura civila senza resguard da la valor en lita, è in recurs d'annullaziun concernent il fatg civil be admissibel, sche la curt da cassaziun è er s'occupada dal fatg penal.

⁴ Las disposiziuns davart l'appellaziun adesiva èn applitgabras conform lur senn.

Art. 275bis

Resalvada resta la procedura simplifitgada tenor ils artitgels 36 a e 92 da la lescha federala davart l'organisaziun giudiziala.

Art. 276 al. 1

¹ Sche la curt da cassaziun ordaina in barat da scrittiras, communitgescha ella la scrittira da recurs als participads e fixescha per els in termin per inoltrar en scrit lur cuntraremartgas.

Art. 278bis

¹ La revisiun e las explicaziuns da sentenzias da la curt da cassaziun sa drizzan tenor ils artitgels 136-145 da la lescha federala davart l'organisaziun giudiziala.

16. Procedura penala militar

Art. 72a Comunicaziun da la surveglianza

¹ L'inquisitur communitgescha al pertutgà entaifer 30 dis sunter la conclusiun da la procedura ils motivs, la spezia e la durada da la surveglianza.

² El dastga desister da questa comunicaziun be alur, sch'interess publics essenzials, spezialmain la segirezza interna ed externa da la confederaziun u da l'armada pretendan da mantegnair il secret. Per quest intent dumonda el l'approvaziun dal president dal tribunal militar da cassaziun.

³ Sche l'inquisitur snega sin dumonda l'infurmaziun, sch'ina surveglianza saja succedida, po il pertutgà far recurs entaifer 30 dis tar il president dal tribunal militar da cassaziun.

Art. 73 al. 2

² Ils artitgels 70-72 a valan confurm lur senn.

Art. 200 al. 1 lit. f

¹ Ina revisiun d'in mandat penal u d'ina sentenza cun vigur legala po vegnir pretendida, sche:

- f. la curt europeica dals dretgs umans u il comité dals ministers dal cussegl da l'Europa approva in recurs individual pervi da violaziun da la convenziun dals 4 da november 1950 per la protecziun dals dretgs umans e da las libertads fundamentalas e dals protocols da quella convenziun e sch'ina reparaziun è pussaivla be tras ina revisiun; en quest cas sto la dumonda da revisiun vegnir inoltrada entaifer 90 dis sunter la consegna da la decisiun da las autoritads europeicas tras l'uffizi federal da giustia.

17. Lescha federala dals 19 d'avrigl 1978 davart la furmaziun professiunala

Art. 68 lit. c, d ed e

Autoritads da recurs èn:

- c. la cumissiun da recurs DFEP per:
- decisiuns prendidas en emprima istanza e decisiuns da recurs da l'uffizi federal;
 - decisiuns prendidas en emprima istanza dal departament, uschenavant ch'ellas èn suttamessas en davosa istanza al recurs da dretg administrativ al tribunal federal;
 - decisiuns da recurs chantunalas davart l'admissiun a curs e davart examens;

- d. il cussegl federal per autras decisiuns da recurs chantunalas e per decisiuns prendidas en emprima istanza dal departament, uschenavant ch'ellas n'èn betg sutmessas al recurs da dretg administrativ al tribunal federal;
- e. il tribunal federal per decisiuns da la cumissiun da recurs DFEP e per decisiuns da recurs chantunalas, uschenavant ch'ellas èn sutmessas al recurs da dretg administrativ al tribunal federal, danor quellas davart l'admissiun a curs e davart examens; sch'il recurs da dretg administrativ cunter decisiuns da la cumissiun da recurs DFEP n'è betg admissibel, decida quella definitivamain.

18. Lescha federala dals 28 da settember 1962 davart il film

Art. 17 al. 2

² Per la procedura valan las disposiziuns davart il recurs da dretg administrativ. Las federaziuns professiunalas cinematograficas èn autorisadas da far recurs.

Art. 20 al. 2

² Decisiuns da davosa istanza pon vegnir contestadas cun in recurs da dretg administrativ al tribunal federal. Per la procedura valan las disposiziuns davart il recurs da dretg administrativ. Las federaziuns professiunalas cinematograficas èn autorisadas da far recurs.

19. Lescha federala dals 9 da mars 1978 davart la protecziun dals animals

Art. 26 al. 1

¹ Decisiuns da l'uffizi federal per fatgs da veterinari èn sutmessas al recurs a la cumissiun da recurs DFEP.

20. Organisaziun militar

Art. 28

L'assemblea federala fixescha la cumpetenzza e la procedura per dispitas davart pretensiuns da la confederaziun u cunter la confederaziun.

21. Conclus da l'assemblea federala dals 30 da mars 1949 davart l'administraziun da l'armada svizra

Art. 105

Abrogà

Art. 106

Davart pretensiuns che resultan d'in accident decida en emprima istanza la direcziun da l'administraziun militar federala.

Art. 123 al. 2

¹ Davart il regress sin l'autur da donns vid persunas u chaussas da terzas persunas decida en emprima istanza la direcziun da l'administraziun militar federala.

Art. 124

Cunter decisiuns da las partiziuns dal departament federal militar pon ins far recurs a la cumissiun da recurs DFM senza resguard da la valur en lita.

Art. 125 al. 2

² Excepidas èn dispitas che vegnan giuditgadas tenor prescripziuns da leschas conform in'otra procedura. Resalvadas restan spezialmain las disposiziuns davart la cumpetenzza per giuditgar pretensiuns concernent l'assicuranza militara e pretensiuns da responsabladad che sa basan sin leschas spezialas.

Art. 128 al. 1

¹ Decisiuns en emprima instanza èn sutmessas al recurs a la cumissiun da recurs DFM.

22. Lescha davart la protecziun civila dals 23 da mars 1962

Art. 83

¹ Davart pretensiuns da natira da dretg da facultad da la confederaziun u cunter la confederaziun che sa basan sin il dretg davart la protecziun civila, che pertutgan dentant betg la responsabladad per il donn, decida l'uffizi federal per la protecziun civila.

² Las decisiuns da l'uffizi federal per la protecziun civila èn sutmessas al recurs a la cumissiun federala da recurs per fatgs da protecziun civila. La decisiun da quella po vegnir contestada cun in recurs da dretg administrativ al tribunal federal.

23. Lescha davart las construcziuns da protecziun dals 4 d'october 1963

Art. 14 Titel marginal sco er al. 3

9. Recurs na en fatgs da dretg da facultad

³ La via da recurs sa drizza tenor artitgel 15 alinea 3, sch'ils proprietaris da chasas contestan en la medema procedura lur obligaziun da construir e quella da pajar contribuziuns remplazzantas.

Art. 15

10. Recurs davart pretensiuns da dretg da facultad

¹ Davart pretensiuns da natira da dretg da facultad da u cunter chantun e vischnanca, che sa basan sin questa lescha, decida l'autoritat cumpetenta tenor dretg chantunal.

² Davart pretensiuns da natira da dretg da facultad da la confederaziun u cunter la confederaziun decida l'uffizi federal per la protecziun civila.

³ Las decisiuns da las autoritads chantunales cumpetentas e da l'uffizi federal per la protecziun civila èn sutmessas al recurs a la cumissiun da recurs per fatgs da protecziun civila. Cunter las decisiuns da quella poi vegnir fatg in recurs da dretg administrativ al tribunal federal.

24. Lescha federala dals 8 d'october 1982 davart il provediment economic naziunal

Art. 38 lit. b, c e d

Instanzas da recurs èn:

- b. la cumissiun da recurs DFEP per decisiuns da prima istanza e per decisiuns da recurs da l'uffizi federal sco er per decisiuns chantunalas en davosa istanza;
- c. il tribunal federal per decisiuns da la cumissiun da recurs DFEP, uschena- vant ch'il recurs da dretg administrativ è admissibel; en ils cas segund ils artitgels 23-28 decida la cumissiun da recurs DFEP definitivamain.
- d. *abrogada*

Art. 39 Disputas pertutgant las reservas obligatorias

La cumissiun da recurs DFEP decida sco cumissiun da cumpromiss en disputas tranter:

- a. partidas da contracts da reservas obligatorias;
- b. proprietaris da reservas obligatorias e lur organisaziuns.

25. Lescha federala davart il dazi

Art. 109 al. 1 lit. c cif. 4

¹ Instanzas da recurs èn:

- c. la cumissiun da recurs concernent il dazi per decisiuns en emprima istanza u decisiuns da recurs da la direcziun generala da duana concernent:
 4. las taxas per il traffic da camiuns e la taxa per il diever da las vias naziunalas;

26. Lescha federala dals 27 da zercladur 1973 davart taxas da bul

Art. 39a Recurs a la cumissiun da recurs

Decisiuns da recurs prendidas da l'administraziun federala da taglia pon vegnir contestadas entaifer 30 dis dapi la comunicaziun cun in recurs a la cumissiun federala per recurs da taglia. Excepidas èn decisiuns da protesta concernent moratori e relasch da taxas da bul.

Art. 40 Recurs da dretg administrativ al tribunal federal

¹ Decisiuns da recurs da la cumissiun da recurs pon vegnir contestadas tenor ils artitgels 97ss. da la lescha federala davart l'organisaziun giudiziala entaifer 30 dis dapi la comunicaziun cun in recurs da dretg administrativ al tribunal federal.

² L'administraziun federala da taglia è medemamain autorisada da far recurs.

Art. 43 al. 3, 4 e 5

³ Decisiuns da segirezza da l'administraziun federala da taglia pon vegnir contestadas tenor ils artitgels 44ss. da la lescha federala davart la procedura administrativa entaifer 30 dis dapi la comunicaziun cun in recurs a la cumissiun federala per recurs da taglia. Il recurs na suspenda betg l'execuziun.

⁴ Decisiuns da recurs da la cumissiun da recurs pon vegnir contestadas tenor ils artitgels 97ss. da la lescha federala davart l'organisaziun giudiziala entaifer 30 dis dapi la comunicaziun cun in recurs da dretg administrativ al tribunal federal. Il recurs na suspenda betg l'execuziun.

⁵ L'administraziun federala da taglia è medemamain autorisada da far recurs.

27. Conclus dal cussegl federal dals 29 da fanadur 1941 davart la taglia d'esit

Art. 6 al. 3, 4 e 5

³ Decisiuns da recurs da l'administraziun federala da taglia pon vegnir contestadas tenor ils artitgels 44ss. da la lescha federala davart la procedura administrativa entaifer 30 dis dapi la comunicaziun cun in recurs a la cumissiun federala per recurs da taglia.

⁴ Decisiuns da recurs da la cumissiun da recurs pon vegnir contestadas tenor ils artitgels 97ss. da la lescha davart l'organisaziun giudiziala entaifer 30 dis dapi la comunicaziun cun in recurs da dretg administrativ al tribunal federal.

⁵ L'administraziun federala da taglia è medemamain autorisada da far recurs.

Art. 27 Titel marginal sco er al. 3, 4 e 5

³ Decisiuns da segirezza da l'administraziun federala da taglia pon vegnir contestadas entaifer 30 dis dapi la comunicaziun cun in recurs a la cumissiun federala per recurs da taglia. Il recurs na suspenda betg l'execuziun.

⁴ Decisiuns da recurs da la cumissiun da recurs pon vegnir contestadas tenor ils artitgels 97ss. da la lescha federala davart l'organisaziun giudiziala entaifer 30 dis dapi la comunicaziun cun in recurs da dretg administrativ al tribunal federal. Il recurs na suspenda betg l'execuziun.

⁵ L'administraziun federala da taglia è medemamain autorisada da far recurs.

Art. 27a

¹ En cas da retard da pajament repeti po l'administraziun federala da taglia obligar il pajataglia da pajar la taglia per il futur mensilmain u mintga mez mais.

² Grossists, vers ils quals las mesiras tenor alinea 1 u tenor artitel 27 sa mussan per nunsuffizientas, pon vegnir stritgads dal register da grossists. Cun questa stritgada perdan els il dretg da retrair rauba libra da taglia tenor ils artitgels 14 alinea 1 litera a, 23 e 48 litera h.

IV. Mesiras da garanziaa
1. Segirezza

2. Autras mesiras da garanziaa

28. Lescha federala dals 13 d'october 1965 davart la taglia anticipada

Art. 42a

a^{bis}. Recurs a la cumissiun da recurs

Decisiuns da recurs prendidas da l'administraziun federala da taglia pon vegnir contestadas entaifer 30 dis dapi la comunicaziun cun in recurs a la cumissiun federala per recurs da taglia. Excepidas èn decisiuns da protesta concernent il relasch d'ina pretensiun da taglia.

Art. 43

b. Recurs da dretg administrativ al tribunal federal

¹ Decisiuns da recurs da la cumissiun da recurs pon vegnir contestadas tenor ils artitgels 97ss. da la lescha davart l'organisaziun giudiziala entaifer 30 dis dapi la comunicaziun cun in recurs da dretg administrativ al tribunal federal.

² L'administraziun federala da taglia è medemamain autorisada da far recurs.

Art. 47 al. 3, 4 e 5

³ Decisiuns da segirezza da l'administraziun federala da taglia pon vegnir contestadas tenor ils artitgels 44ss. da la lescha federala davart la procedura administrativa entaifer 30 dis dapi la comunicaziun cun in recurs a la cumissiun federala per recurs da taglia. Il recurs na suspenda betg l'execuziun.

⁴ Decisiuns da recurs da la cumissiun da recurs pon vegnir contestadas tenor ils artitgels 97ss. da la lescha federala davart l'organisaziun giudiziala entaifer 30 dis dapi la comunicaziun cun in recurs da dretg administrativ al tribunal federal. Il recurs na suspenda betg l'execuziun.

⁵ L'administraziun federala da taglia è medemamain autorisada da far recurs.

29. Lescha federala dals 22 da december 1916 davart l'utilisaziun da las forzas d'aua

Art. 8 al. 3 segunda frasa

³ ... L'indemisaziun sa drizza tenor la permissiun u, sche quella cuntegna nagut en quest regard, tenor bainapprezziar.

Art. 13, al. 4, 14 al. 4, 15 al. 4 segunda frasa, 25 al. 5, 26 al. 2, 28 al. 2 segunda frasa

Abrogads

Art. 44 al. 1 e 3

¹ Sch'in concessiunari vegn pregiuditgà concernent l'utilisaziun da sia forza d'aua a moda permanenta tras lavurs publicas che midan il curs da laua, e na po el betg impedir la perdita tras adattaziuns da sia ovra al curs da l'aua midà u be cun gronds custs sproporziunads, ha el il dretg d'ina indemnisaziun. L'autorità che fa exequir las lavurs, fixescha l'indemisaziun sa fundond sin la pretensiun dal concessiunari.

³ *Abrogà*

Art. 71 al. 2

² Sche la concessiun è vegnida dada da plirs chantuns u dal cussegl federal, decida la cumissiun da recurs per l'economia d'aua sco cumissiun da cumpromiss. La decisiun da quella po vegnir contestada cun in recurs da dretg administrativ al tribunal federal.

Art. 72 al. 3

³ Cunter decisiuns ch'èn vegnidadas relaschadas d'in departament u d'in uffizi federal en applicaziun da questa lescha e che pon vegnir

contestadas cun in recurs da dretg administrativ al tribunal federal, poi vegnir fatg recurs tar la cumissiu da recurs per l'economia d'aua.

30. Lescha federala dals 4 d'october 1963 davart stabiliments da conducts da bischens

Art. 13 al. 2

² Concernent l'obligaziun da concluder in contract decida l'uffizi federal d'energia.

31. Lescha dals 6 d'october 1960 davart l'organisaziun da la PTT

Art. 3 al. 3

³ Auters plants da dretg civil sco er plants da responsabladad deducids da la lescha federala dals 2 d'october 1924 davart il servetsch da posta, da la lescha federala dals 14 d'october 1922 davart il traffic da telefon e telegraf u da las convenziuns internaziunalas davart il traffic da posta, telefon e telegraf cunter manaschis da posta, telefon e telegraf èn da far:

a. avant il tribunal federal, sche la valur en lita munta almain a 50 000 francs;

b. avant l'istanza giudiziala cumpetenta al lieu da residenza dals manaschis da posta, telefon e telegraf u avant quella da la chapitala dal chantun en il qual il planschider ha ses domicil, sche la valur èn lita na cuntanscha betg 50 000 francs.

32. Lescha dals 8 d'october 1971 davart la protecziun da las auas

Art. 10 segunda frasa

Abrogà

33. Lescha da lavur

Art. 55

Decisiuns e
decisiuns da
recurs da
l'uffizi
federal

Decisiuns e decisiuns da recurs da l'uffizi federal èn suttamessas al recurs a la cumissiu da recurs DFEP; quella decida definitivamain, uschenavant ch'il recurs da dretg administrativ al tribunal federal n'è betg admissibel.

Art. 57

Recurs cunter
decisiuns
da la davosa
istanza
chantunala

Decisiuns da la davosa istanza chantunala èn suttamessas al recurs al cussegl federal, uschenavant ch'il recurs da dretg administrativ al tribunal federal n'è betg admissibel.

34. Lescha federala dals 20 da mars 1981 davart la lavur a chasa

Art. 16 Protecziun legala

Decisiuns da la davosa istanza chantunala sco er da las autoritads federalas davart l'applicaziun da la lescha èn suttamessas al recurs a la cumissiu da recurs DFEP; quella decida definitivamain, uschenavant ch'il recurs da dretg administrativ al tribunal federal n'è betg admissibel.

35. Lescha federala dals 3 d'october 1951 davart la furmaziun da reservas per procurar lavur tras l'economia privata

Art. 12 Recurs

Decisiuns da las autoritads incumbensadas dal cussegl federal cun l'execuziun da questa lescha, cun excepziun da las decisiuns tenor artitgel 6 alinea 2, pon vegnir contestadas entaifer 30 dis cun recurs a la cumissiun da recurs DFEP; quella decida definitivamain, uschenavant ch'il recurs da dretg administrativ al tribunal federal n'è betg admissibel.

36. Lescha federala dals 20 da december 1985 davart la furmaziun da reservas per procurar lavur favurizadas da la taglia

Art. 19

Abrogà

Art. 20 al. 1

¹ Decisiuns dal departament e da l'uffizi federal èn suttamessas al recurs a la cumissiun da recurs DFEP; quella decida definitivamain, uschenavant ch'il recurs da dretg administrativ al tribunal federal n'è betg admissibel.

37. Lescha federala davart l'assicuranza da malsauns

Art. 12 al. 7

⁷ Il cussegl federal po surdar las incumbensas tenor ils alineas 5 e 6 al departament federal da l'intern u a l'uffizi federal per assicuranza sociala, uschenavant ch'ellas pertutgan la designaziun da prestaziuns particularas. Decisiuns davart la recepziun sin la glista da spezialitads farmaceuticas e da medicaments confeccziunads admiss a la receptura per las cassas da malsauns èn suttamessas al recurs a la cumissiun da recurs en fatgs da la glista da spezialitads; la decisiun da quella po vegnir contestada cun in recurs da dretg administrativ al tribunal federal d'assicuranza.

38. Lescha federala davart l'assicuranza cunter accidents

Art. 63 al. 4 lit. h

Abrogà

Art. 105 Titel real, al. 2 e 3 segunda frasa

Protestas

² *Abrogà*

³ ... Il recurs tenor artitgel 109 resta resalvà.

Art. 106 al. 1

¹ Decisiuns da protesta tenor l'artitgel 105 alinea 1, che n'èn betg suttamessas al recurs a la cumissiun federala da recurs tenor artitgel 109, pon vegnir contestadas cun in recurs a la dretgira d'assicuranza cumpetenta dal chantun cun excepziun da las decisiuns davart la classificaziun dals manaschis e dals assicurads a las classas ed als stgalims da las tariffas da premias. Il termin per in recurs munta a trais mais tar decisiuns da protesta davart las prestaziuns da l'assicuranza ed a 30 dis per tut ils ulteriurs cas.

Art. 109 Recurs a la cumissiun federala da recurs

La cumissiun federala da recurs per l'assicuranza cunter accidents giuditgescha recurs cunter decisiuns da protesta dal ISAA e d'auters assicuraders davart:

- a. la competenza dal ISAA d'assicurar ils lavurants d'in manaschi;
- b. la classificaziun dals manaschis e dals assicurads a las classas ed als stgalims da las tariffas da premias;
- c. las mesiras destinadas per prevenir ad accidents ed a malsognas professiu-nalas.

Art. 110 al. 1

¹ Decisiuns tenor ils artitgels 57, 106 e 109 pon vegnir contestadas entaifer 30 dis cun in recurs da dretg administrativ al tribunal federal d'assicuranza.

39. Lescha federala dals 25 da zercladur 1982 davart l'assicuranza cunter la disch-occupaziun

Art. 101 lit. c e d

Instanzas da recurs èn:

- c. la cumissiun da recurs DFEP per decisiuns e decisiuns da recurs dal UFIML e per decisiuns da l'uffizi da cumpensaziun;
- d. il tribunal federal d'assicuranza per decisiuns da recurs da davosas instanzas chantunalas e da la cumissiun da recurs DFEP.

40. Lescha federala dals 19 da mars 1965 davart mesiras per promover la construcziun d'abitaziuns

Art. 20 al. 3 e 4

³ Ils chantuns pon prevair che l'autorità autorisada da decider davart pretensiuns da dretg da facultad dal chantun u cunter il chantun è medemamain cumpetenta da decider davart pretensiuns da dretg da facultad da la confederaziun u cunter la confederaziun; las decisiuns da questa autorità èn en emprima lingia suttemessas al recurs a la cumissiun da recurs DFEP; la decisiun da quella po vegnir contestada cun in recurs da dretg administrativ al tribunal federal.

⁴ Sch'il chantun na fa betg diever da l'autorisaziun tenor alinea 3, decida la cumissiun da recurs DFEP sco cumissiun da cumpromiss davart pretensiuns da dretg da facultad da la confederaziun u cunter la confederaziun; las decisiuns da quella pon vegnir contestadas cun in recurs da dretg administrativ al tribunal federal.

41. Lescha federala dals 4 d'october 1974 davart la promoziun da la construcziun d'abitaziuns e da la proprietad

Art. 59 Protecziun legala

Las decisiuns da l'uffizi federal èn suttemessas al recurs a la cumissiun da recurs DFEP; quella decida definitivamain, uschenavant ch'il recurs da dretg administrativ al tribunal federal n'è betg admissibel.

42. Lescha federala dals 20 da mars 1970 davart la meglieraziun da las relaziuns d'abitar en il territori da muntogna

Titel precedent a l'artitgel 17

IV. Obligaziun d'infurmar, sancziuns, disposiziuns penalas e protecziun legala

Art. 18a

Protecziun
legala

Las decisiuns da l'uffizi federal per fatgs d'abitar èn suttemessas al recurs a la cumissiun da recurs DFEP; quella decida definitivamain, uschenavant ch'il recurs da dretg administrativ al tribunal federal n'è betg admissibel.

43. Lescha federala dals 28 da zercladur 1974 davart l'agid d'investiziun per territoris da muntogna

Art. 28

¹ Las decisiuns dal servetsch central èn suttemessas al recurs a la cumissiun da recurs DFEP; quella decida definitivamain, uschenavant ch'il recurs da dretg administrativ al tribunal federal n'è betg admissibel.

² Decisiuns en emprima istanza dal departament federal da l'economia publica èn suttemessas al recurs a la cumissiun da recurs DFEP, uschenavant ch'il recurs da dretg administrativ al tribunal federal è admissibel.

44. Lescha federala dals 25 da zercladur 1976 davart la concessiun da cauziuns en il territori da muntogna

Art. 11

Las decisiuns da l'uffizi federal d'industria, mastergern e lavur èn suttemessas al recurs a la cumissiun da recurs DFEP; quella decida definitivamain, uschenavant ch'il recurs da dretg administrativ al tribunal federal n'è betg admissibel.

45. Lescha d'agricultura

Art. 107

A. Protecziun
legala

¹ Decisiuns en emprima istanza e decisiuns da recurs dals uffizis federals en applicaziun da questa lescha èn suttemessas al recurs a la cumissiun da recurs DFEP; quella decida definitivamain, uschenavant ch'il recurs da dretg administrativ al tribunal federal n'è betg admissibel.

² Decisiuns en emprima istanza dal departament federal da l'economia publica en applicaziun da questa lescha èn suttemessas al recurs a la cumissiun da recurs DFEP, uschenavant ch'il recurs da dretg administrativ al tribunal federal è admissibel.

46. Lescha federala dals 14 da december 1979 davart contribuziuns da cultivaziun a l'agricultura cun cundiziuns da producziun pli difficultusas

Art. 10 Protecziun legala

Decisiuns chantunalas en davosa instanza èn suttamessas al recurs a la cumissiun da recurs DFEP; quella decida definitivamain, uschenavant ch'il recurs da dretg administrativ al tribunal federal n'è betg admissibel.

47. Lescha federala dals 23 da mars 1962 davart credits d'investiziun ed agid da manaschi per l'agricultura

Art. 49 al. 5

⁵ Las decisiuns da la confederaziun èn suttamessas al recurs a la cumissiun da recurs DFEP; quella decida definitivamain, uschenavant ch'il recurs da dretg administrativ al tribunal federal n'è betg admissibel.

48. Lescha dals 20 da mars 1959 davart la granezza

Art. 59 al. 3, 4 e 5

³ Las decisiuns e decisiuns da recurs da l'administraziun, cun excepziun da decisiuns en la procedura penala administrativa, èn suttamessas al recurs a la cumissiun da recurs DFEP.

⁴ *Abrogà*

⁵ La cumissiun da recurs DFEP decida definitivamain, uschenavant ch'il recurs da dretg administrativ al tribunal federal n'è betg admissibel.

49. Conclus federal dals 5 d'october 1984 davart l'associaziun svizra per granezza e meds da pavlàr

Art. 20 al. 1

¹ Las decisiuns da l'associaziun èn suttamessas al recurs a la cumissiun da recurs DFEP; quella decida definitivamain, uschenavant ch'il recurs da dretg administrativ al tribunal federal n'è betg admissibel.

50. Conclus davart il zutger dals 23 da zercladur 1989

Art. 17 al. 3

³ Decisiuns en emprima instanza e decisiuns da recurs da l'uffizi federal d'agricultura èn suttamessas al recurs a la cumissiun da recurs DFEP; quella decida definitivamain, uschenavant ch'il recurs da dretg administrativ al tribunal federal n'è betg admissibel.

51. Conclus federal dals 23 da zercladur 1989 davart la viticultura

9. part: Protecziun legala, disposiziuns penalas

Art. 32 Protecziun legala

Las decisiuns da l'uffizi federal èn suttamessas al recurs a la cumissiun DFEP; quella decida definitivamain, uschenavant ch'il recurs da dretg administrativ al tribunal federal n'è betg admissibel.

52. Lescha dals 15 da zercladur 1962 davart la vendita da muvel

Art. 13 a

Protecziun
legala

Autoritads da recurs èn:

- a. l'uffizi federal d'agricultura per decisiuns dals organs che coo-pereschon tar l'execuziun da questa lescha;
- b. ina instanza da recurs designada dal chantun per decisiuns da contribuziun dal chantun;
- c. la cumissiun da recurs DFEP per decisiuns e decisiuns da recurs da l'uffizi federal d'agricultura sco er per decisiuns chantunalas en davosa instanza; ella decida definitivamain, uschenavant ch'il recurs da dretg administrativ al tribunal federal n'è betg admissibel.

53. Lescha federala dals 28 da zercladur 1974 davart contribuziuns als custs da possessurs da muvel dal territori da muntogna e da la zona prealpina da collinas

Art. 2bis Protecziun legala

Decisiuns da l'uffizi federal d'agricultura sco er decisiuns chantunalas en davosa instanza èn suttamessas al recurs a la cumissiun da recurs DFEP; quella decida definitivamain, uschenavant ch'il recurs da dretg administrativ al tribunal federal n'è betg admissibel.

54. Conclus dals 29 da settember 1953 davart latgiras

Art. 17 al. 3 segunda frasa

³ ... En ils cas nua che questas prescripziuns prevesan il recurs avant il derschader, vegn quest recurs remplazzà concernent la BUTYRA tras il recurs avant la cumissiun da recurs DFEP ed en davosa instanza tras il recurs da dretg administrativ al tribunal federal.

Art. 37 al. 1

¹ Decisiuns e decisiuns da recurs da l'uffizi federal d'agricultura èn suttamessas al recurs da la cumissiun da recurs DFEP; quella decida definitivamain, uschenavant ch'il recurs da dretg amministrativ al tribunal federal n'è betg admissibel.

55. Conclus davart l'economia da latgiras 1988

Art. 28 al. 1

¹ L'uffizi federal pretenda enavos avantatgs pecuniars acquistads illegalmain. Sia decisiun è suttamessa al recurs a la cumissiun da recurs DFEP. La decisiun da quella po vegnir contestada cun in recurs da dretg administrativ al tribunal federal.

Art. 30 En general

Decisiuns e decisiuns da recurs da l'uffizi federal d'agricultura sco er decisiuns chantunalas en davosa instanza èn suttamessas al recurs a la cumissiun da recurs DFEP; quella decida definitivamain, uschenavant ch'il recurs da dretg amministrativ n'è betg admissibel.

Art. 31 Contingentaziun dal latg

¹ Decisiuns davart la contingentaziun dal latg èn suttamessas al recurs a la cumissiun da recurs speziala, las decisiuns da quella al recurs a la cumissiun da recurs DFEP; quella decida definitivamain.

² Sin proposta dals chantuns participads numna il cussegl federal per mintga secziun da l'uniun centrala almain ina cumissiun da recurs. Quellas cumissiuns consistan da trais fin tschintg commembers che ston esser independents da la secziun interessada. Las cumissiuns giuditgeschan er recurs dals producents da lur regiun che n'èn betg affiliads a questa secziun.

56. Lescha dal 1. da fanadur 1966 davart las epidemias d'animals

Art. 46 al. 1

¹ Las decisiuns da l'uffizi federal da veterinari èn suttamessas al recurs a la cumissiun da recurs DFEP; quella decida definitivamain, uschenavant ch'il recurs da dretg administrativ al tribunal federal n'è betg admissibel.

57. Conclus federal dals 18 da mars 1971 davart la controlla uffiziala da qualidad en l'industria d'uras da la Svizra

Art. 17 al. 1

¹ Las decisiuns da protesta da l'organ responsabel èn suttamessas al recurs a la cumissiun da recurs DFEP.

58. Lescha federala dals 18 da mars 1971 davart l'organisaziun da l'associazium fiduziara per retgamadas

Art. 10 Procedura da recurs

¹ Las attribuziuns pecuniaras da l'associazium, sa fundond sin l'artitgel 2 da questa lescha, furman l'object da decisiuns da l'associazium, ch'èn suttamessas al recurs a la cumissiun da recurs DFEP; quella decida definitivamain, uschenavant ch'il recurs da dretg administrativ al tribunal federal n'è betg admissibel.

² La procedura sa drizza tenor las disposiziuns generalas da l'organisaziun giudiziala federala.

³ L'associazium è medemamain autorisada da far in recurs da dretg administrativ al tribunal federal.

59. Conclus federal dals 23 da zercladur 1948 davart l'organisaziun dal fond da solidaritad da retgamadas a navetta

Art. 7 al. 2-4

² Decisiuns da l'administraziun dal fond da solidaritad en il senn da l'artitgel 7 alinea 1 pon vegnir contestadas entaifer 30 dis cun recurs a la cumissiun da recurs DFEP; quella decida definitivamain, uschenavant ch'il recurs da dretg administrativ al tribunal federal n'è betg admissibel.

³ e ⁴ *Abrogads*

60. Lescha federala dal 1. da fanadur 1966 davart la promoziun da credits a l'hotellaria ed a lieus da cura

Art. 14 Protecziun legala

¹ Decisiuns da la societad segund questa lescha èn suttamessas al recurs a la cumissiun da recurs DFEP; quella decida definitivamain, uschenavant ch'il recurs da dretg administrativ al tribunal federal n'è betg admissibel.

² La procedura sa drizza tenor las disposiziuns generalas da l'organisaziun giudiziala federala.

61. Lescha dals 25 da mars 1977 davart ils meds explosivs

Art. 36 al. 1

¹ Decisiuns davart certificats per permissiuns da sigliantar e davart il diever da meds explosivs èn suttamessas al recurs a l'uffizi federal d'industria, mastern e lavur e sunter a la cumissiun da recurs DFEP; quella decida definitivamain.

62. Lescha federala dals 20 da december 1985 davart la surveglianza dals pretschs

Art. 20 Via da recurs

Decisiuns dal survegliader dals pretschs èn suttamessas al recurs a la cumissiun da recurs DFEP; la decisiun da quella po vegnir contestada cun in recurs da dretg administrativ al tribunal federal.

63. Lescha federala dals 26 da settember 1958 davart la garanzia per ristgas d'exportaziun

Art. 15a

¹ En cas da decisiuns davart la concessiun u la refusaziun da la garanzia sa drizza la procedura da recurs tenor las disposiziuns generalas davart l'organisaziun giudiziala federala.

² Las ulteriuras decisiuns èn suttamessas al recurs a la cumissiun da recurs DFEP; quella decida definitivamain, uschenavant ch'il recurs da dretg administrativ al tribunal federal n'è betg admissibel.

64. Lescha federala dals 25 da zercladur 1982 davart mesiras economicas exteriuras

Art. 6 al. 2 e 3

² Decisiuns da las organisaziuns ed instituziuns incumbensadas cun l'execuziun da questa lescha èn suttamessas al recurs a la cumissiun da recurs DFEP, uschenavant ch'il dretg federal na fixescha betg autramain.

³ Decisiuns e decisiuns da recurs da l'uffizi federal per l'economia exteriura èn suttamessas al recurs a la cumissiun da recurs DFEP; quella decida definitivamain, uschenavant ch'il recurs da dretg administrativ al tribunal federal n'è betg admissibel.

65. Conclus federal dals 6 d'october 1978 davart agids finanzials en favur da regiuns cun in'economia periclitada

Art. 12

¹ Las decisiuns da l'uffizi federal èn suttamessas al recurs a la cumissiun da recurs DFEP; quella decida definitivamain, uschenavant ch'il recurs da dretg administrativ al tribunal federal n'è betg admissibel.

² Las decisiuns dal departament èn suttamessas al recurs a la cumissiun da recurs DFEP, uschenavant ch'il recurs da dretg administrativ al tribunal federal è admissibel.

66. Lescha dals 23 da zercladur 1978 davart la sorveglianza da las assicuranzas

Art. 45a Cumissiun da recurs

¹ La cumissiun da recurs per la sorveglianza da las assicuranzas privatas decida sco emprima istanza davart recurs cunter decisiuns da l'uffizi federal e dal departament da giustia e polizia en applicaziun da questa lescha e dals auters decreti davart la sorveglianza da las assicuranzas.

² Sias decisiuns èn suttamessas al recurs da dretg administrativ al tribunal federal.

Art. 46 Titel real, al. 1 e 2

Procedura

¹ e ² Abrogà

67. Lescha federala dals 25 da zercladur 1930 davart la garanzia da pretensiuns ord assicuranzas da vita da societads svizras d'assicuranza da vita

Art. 40

Abrogà

68. Lescha federala dals 20 da mars 1970 davart la garanzia da ristgas d'investiziun

Art. 24

Dretg da
recurs

¹ En cas da decisiuns davart la concessiun u la refusaziun da la garanzia sa drizza la procedura da recurs tenor las disposiziuns generalas davart l'organisaziun giudiziala federala.

² Las ulteriuras decisiuns èn suttamessas al recurs a la cumissiun da recurs DFEP; quella decida definitivamain, uschenavant ch'il recurs da dretg administrativ al tribunal federal n'è betg admissibel.

Spediziuns enavos a la
controlla d'abitants da
la vischnanca

Recumandaziun a votantas e votants

Cussegl federal e parlament recumondan a votantas e votants per ils
motivs allegads da vuschar il 1. d'avrigl 1990 sco suonda:

- **NA** a l'iniziativa «Stop al betun – per ina limitaziun da la
construcziun da vias»
- **NA** a l'iniziativa «per ina cuntrada senz'autostrada tranter Murten
ed Yverdon»
- **NA** a l'iniziativa «per in district da Knonau senz'autostrada»
- **NA** a l'iniziativa «per ina cuntrada a l'Aara tranter Biel e
Soloturn/Zuchwil senz'autostrada»
- **GEA** al conclus federal davart la viticultura
- **GEA** a la revisiun da la lescha federala davart l'organisaziun
giudiziala